

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Zahraniční politika habsburské monarchie během
válek o rakouské dědictví, 1740–1748**

Pavel Plouhar

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

**Zahraniční politika habsburské monarchie během
válek o rakouské dědictví, 1740–1748**

Pavel Plouhar

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu své práce, Prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, CSc. za obětavý přístup, odborné rady a podnětné připomínky, které přispěly k sepsání této práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Rakouská zahraniční politika před rokem 1740.....	4
3 První slezská válka (1740–1742)	10
3.1 Přípravy na válku	10
3.2 Aliance z Drážďan a Nymphenburgu	13
3.3 Klein-Schellendorf	17
3.4 Volba císaře.....	18
3.5 Berlínský mír.....	20
4 Rakouské oživení (1742–1744).....	23
4.1 Boj o českou korunu.....	23
4.2 Pragmatická armáda	24
4.3 Dohoda z Wormsu	25
4.4 Válka s Francií	27
5 Druhá slezská válka (1744–1745)	29
5.1 Pruské tažení do Čech	29
5.2 Kapitulace Bavorska	30
5.3 Rakouská ofenzíva	31
5.4 Císař František I.	33
5.5 Drážďanský mír.....	33
6 Závěr válek o rakouské dědictví (1746–1748).....	36
6.1 Očekávání míru	36
6.2 Cášský mír.....	38
7 Závěr.....	41
8 Seznam použité literatury.....	43
9 Summary	45
10 Přílohy.....	46

1 Úvod

Dějiny lidstva vždy doprovázely války nebo menší boje zpravidla o moc a nadvládu. Nejinak tomu bylo v 18. století, známé nejen uměním a kulturou, ale také početnými vojenskými konflikty. Ve válkách o španělské dědictví (1701–1714) na začátku 18. století evropské mocnosti bojovaly o uvolněný španělský trůn. Války o rakouské dědictví (1740–1748) rozpoutal pruský král Fridrich II. svým vpádem do rakouského Slezska po úmrtí císaře Karla VI. a následném převzetí moci Marií Terezií nad habsburskou monarchií v roce 1740. Posledním větším evropským střetnutím před Velkou francouzskou revolucí byla Sedmiletá válka (1756–1763). Habsburská monarchie hrála ve všech těchto konfliktech důležitou roli, ale pro monarchii samotnou byly už podle názvu nejdůležitější války o rakouské dědictví. V tomto konfliktu museli Habsburkové čelit územním ambicím Pruska, Bavorska, Saska a Španělska, které podporovala Francie. Habsburská monarchie bojovala nejen o udržení svého velmocenského postavení, ale také o svou samotnou existenci.

Cílem bakalářské práce je prezentovat a analyzovat zahraniční politiku habsburské monarchie během válek o rakouské dědictví, které probíhaly v letech 1740–1748. Budu se také snažit zhodnotit rakouské vztahy k jednotlivým aktérům válek a diplomatická jednání mezi spojenci a nepřáteli Rakouska. Cílem je rovněž interpretace odpovědí na otázky, které se pokusím prostřednictvím své práce zodpovědět. Byla úspěšná rakouská zahraniční politika během válek o rakouské dědictví? Jaké důvody a události vedly ke ztrátě Slezska a vzestupu Pruska na úkor Rakouska? Jaký postoj zaujímal habsburská monarchie ke svým hlavním spojencům?

Práce je rozdělena do pěti kapitol, a každá z nich chronologicky analyzuje určité období. V první kapitole se snažím prezentovat zahraniční politiku habsburské monarchie v období od konce války o španělské dědictví až do roku 1740 a nalézt příčiny vedoucích k samotným válkám o rakouské dědictví. Ve druhé kapitole se zabývám první slezskou válkou, která byla počáteční fází válek o rakouské dědictví, s důrazem na rakousko-pruské vztahy. Třetí kapitola líčí rakouskou ofenzívu vedenou proti bavorsko-francouzské armádě. Ve čtvrté

kapitole se zaměřují na druhou slezskou válku, kterou se pruský král Fridrich II. zapojil znovu do válečných bojů na evropském kontinentě. Poslední kapitola analyzuje poslední léta válečného konfliktu s důrazem na Čášský mír v roce 1748, který války o rakouské dědictví ukončil. Závěrem zhodnotím důsledky válek pro habsburskou monarchii.

Při zpracování bakalářské práce jsem čerpal z české, anglické a německé literatury. Mezi nejobsáhlejší odborné knihy zabývající se válkami o rakouské dědictví patří kniha *The War of Austrian Succession* od amerického profesora Reeda Browninga, ze které jsem ve své práci nejvíce vycházel. Autor si ve své knize primárně zakládá na politické souvislosti na pozadí válek o rakouské dědictví, zvláště se pak zaměřuje na diplomacii Velké Británie, Francie a Rakouska. Další neméně důležitou knihou je *The War of the Austrian Succession, 1740–1748* od M. S. Andersona, která rovněž líčí všechny důležité události, ale ne tak podrobně a obsáhle jako předchozí publikace. Charles Ingrao se ve svém díle *The Habsburg Monarchy 1618–1815* zabývá dějinami habsburské monarchie z obecného pohledu v období od Třicetileté války až do Vídeňského Kongresu. Vzhledem k tomu, že se autor stručně věnuje válkám o rakouské dědictví, jsem používal tuto knihu pouze k ověřování si informací.

Pokud jde o německy psané zdroje, čerpal jsem z rakouského Kriegsarchivu, který vydal v letech 1896–1903 *OESTERREICHISCHER ERBFOLGE-KRIEG 1740–1748. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen*. Rozsáhlé dílo analyzuje vojenské kampaně a operace prostřednictvím dobové korespondence a polních dokumentů. Další německy psaným zdrojem, který jsem ve své práci použil, je kniha *Vier Monarchien-Vier Öffentlichkeiten. Kommunikation um die Schlacht bei Dettingen* od Sebastiana Küstera. Jedná se o publikaci zaměřenou na mocnosti, které se zúčastnily bitvy u Dettingenu z roku 1743, jedné z klíčových bitev válek o rakouské dědictví. V knize se autor také soustředí na vzájemnou spolupráci mocností, mezi nimiž bylo i Rakousko, před i během bitvy u Dettingenu. Za významnou publikaci považuji rovněž knihu *Felix Austria. Eine Geschichte Österreichs*, kterou napsal

Stephan Vajda. Ve své knize autor popsal chronologicky všechny důležité události z rakouských dějin.

Z česky psaných a do češtiny přeložených prací byla pro mou práci nejdůležitější kniha *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství* od francouzského autora Victora L. Tapié a monografie Františka Stellnera *Fridrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*. Obě knihy podrobně líčí evropskou politiku za vlády Marie Terezie a Fridricha II. Osobností rakouské panovnice se zabývá také Franz Herre v díle *Marie Terezie. Velká žena na habsburském trůně*. Přínosnou publikací pro mé téma je rovněž kniha Jean-Paula Bleda *Marie Terezie. Zakladatelka moderního státu*, ve které autor odborně zpracoval nejen osobnost Marie Terezie, ale také její politický život. Dále jsem vycházel z článku profesora Aleše Skřivana *Války o rakouské dědictví, 1740–1748*, jenž mi pomáhal orientovat se v důležitých okamžicích mého tématu. K analyzování rakousko-pruských vztahů jsem mimo jiné použil článek Václava Horčičky *Prusko a Rusko v období slezských válek* a studii *Pruská diplomacie v průběhu první slezské války a nabytí práv na kladské hrabství*, kterou napsal polský autor Piotr Pregiel.

2 Rakouská zahraniční politika před rokem 1740

Příčiny vzniku válek o rakouské dědictví sahají až do počátku 18. století, kdy v roce 1711 zemřel římský císař a dědic habsburské monarchie Josef I., který po sobě nezanechal žádného mužského potomka. Ačkoliv byl stále na živu arcivévoda Karel¹, mladší bratr Josefa, ztroskotala idea jejich otce císaře Leopolda I. o udržení habsburské rodové větve ve Španělsku. Habsburská politika směřovala především k ochraně dynastických zájmů vlastních rakouských zemí, a proto vznikla ještě před korunovaci Karla III. rodinná smlouva, *Pactum mutuae successionis*, o vzájemném nástupnictví, uzavřená mezi Leopoldem I. a jeho dvěma syny v roce 1703.² Z pohledu ostatních evropských mocností smlouva ohrožovala rovnováhu sil v Evropě. V případě, že by zemřel Karel a nezanechal žádného mužského potomka, následníkem španělského dědictví by se stal starší Josef a jeho děti. Kdyby ale zemřel dříve Josef bez mužského potomka, španělský král Karel III. by získal rakouské dědičné země.³

Vleklé války o španělské dědictví (1701–1714), při kterých bojovala Francie především s císařem, Velkou Británií a Spojenými provinciemi, nakonec připravily Habsburky o španělský trůn. Spojenci, kteří po jistou dobu podporovali arcivévodu Karla v jeho boji o Španělsko, nakonec dali přednost Filipovi z Anjou, vnuku francouzského krále Ludvíka XIV., a dohodli se o rozdělení španělského dědictví při mírových jednání v Utrechtu roku 1713. Filip V. jako nový španělský král si mohl ponechat Španělsko a jeho državy v zámoří. Nový císař Karel VI. zpočátku nechtěl připustit ztrátu Španělska a ještě rok usiloval o změnu výsledku války a mírových podmínek, ale nakonec i on přistoupil k podpisu míru s Francií v Rastattu 1714 a ukončil tak dlouholetý evropský konflikt. Na základě míru získal Karel ze španělského dědictví Milánsko, Neapolsko, Jižní Nizozemí a Sardinii.⁴

¹ Od roku 1703 až do roku 1711 byl španělským králem jako Karel III.

² *OESTERREICHISCHER ERBFOLGE-KRIEG 1740–1748. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen*, bearbeitet in d. kriegsgeschichtlichen Abteilung des K. u. K. Kriegs-Archivs, I. Band, Wien 1896, s. 9.

³ TAPIÉ, Victor-L., *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství*, Praha 1997, s. 42.

⁴ SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648-1914*, Praha 1994, s. 33-34.

Nový císař Karel VI. po ztrátě Španělska soustředil své veškeré úsilí na udržení celistvosti rakouských dědičných zemí. V roce 1713 vydal Pragmatickou sankci, která doplňovala předchozí zákon o vzájemném nástupnictví o „[...] *dědičné posloupnosti a princip dědičného převádění celku (tzv. devoluce celku) na jedinou osobu určenou podle práva primogenitury, aniž by došlo k jakémukoliv oddělování nebo rozdělování dědičných zemí či držav [...]*“.⁵ Císař tak ustanovil nedělitelnost rakouských dědičných zemí pomocí Pragmatické sankce a učinil z ní základní zákon habsburské monarchie. Vedle nedělitelnosti habsburského dědictví, sankce určovala nástupnictví po ženské linii. V tomhle ohledu potvrzoval domácí zákon nástupnická práva dcer Josefa I., ale jen v případě, že by císař Karel neměl žádné děti.⁶ Habsburskou monarchii pak Pragmatickou sankcí císař přeměnil z personální unie na reálnou unii.⁷

Mladý císař stále mohl doufat v mužského potomka, a proto otázka následnictví nebyla aktuální. Prosazení Pragmatické sankce se stalo hlavním cílem zahraniční diplomacie Rakouska za vlády Karla VI. Císař tak chtěl předejít rozdělení rakouských zemí a následně i oslabení habsburské moci ve střední Evropě. Nejdříve musely zemské sněmy jednotlivých zemí monarchie uznat sankci jako domácí zákon, ale především bylo třeba, aby ji uznaly evropské mocnosti. Císařské radě se ve většině případů podařilo přesvědčit zemské stavy v monarchii o důležitosti přijetí Pragmatické sankce bez problému, jen v Uhrách místní elita brala sankci jako omezující zákon ve volbě krále. V roce 1722 ji uherští stavové nakonec přijali za slib uznání svých výsad.⁸ Západní část monarchie byla součástí Svaté říše římské, kde přes značný odpor říšských knížat, byla pragmatická sankce přijata roku 1732.⁹

Ačkoliv Rakousko v roce 1714 po rastattském míru dosáhlo zásluhou územních zisků dosud nejrozsáhlejší rozlohy, nemohlo se vojensky vyrovnat velmocím, jako byla Francie nebo Velká Británie.¹⁰ V zahraniční politice se

---

⁵ TAPIÉ, s. 43.

⁶ BOGDAN, Henry, *Historie Habsburků. Sedm století rodu*, Praha 2003, s. 135.

⁷ V reálné unii byly jednotlivé země monarchie více zavázány ke společné obraně před vnějším nepřítelem. VEBER, Václav, *Dějiny Rakouska*, Praha 2010, s. 306.

⁸ TAPIÉ, s. 46.

⁹ Tamtéž, s. 47.

¹⁰ SKŘIVAN, DRŠKA, STELNNER, s. 43.

sňatky zdály výhodnější než vojenská tažení. I samotné habsburské heslo znělo: „*Bella gerant alii, tu felix Austria nube – Války at' vedou jiní, ty, šťastné Rakousko, se zasnuj.*“¹¹ Politické sňatky se v monarchii uplatňovaly i za vlády Karla VI. Obě dcery zesnulého císaře Josefa I. se provdaly za příslušníky sousedních německých dvorů. Starší Marie Josefa se provdala za Fridricha Augusta Saského v roce 1719 a mladší Marie Amálie za Karla Alberta Bavorského o tři roky později.¹² Ve stejném roce Karel VI. však doplnil Pragmatickou sankci o renunciační prohlášení, jímž císařovy neteře přijaly závazek, že se ony samy a jejich manželé vzdávají svých nároků na dědictví.¹³ Císař si přál udržet celistvost monarchie pro své dědice.¹⁴ A jeho obavy o uchování celistvosti habsburské monarchie se v budoucnosti ukázaly jako opodstatněné.

Přes obavy o budoucnost monarchie byla zahraniční politika na počátku vlády Karla VI. úspěšná. Po značných ziscích z roku 1714 přinesla rakouským Habsburkům válka s Osmanskou říší v letech 1716 až 1718 další územní zisky v podobě Banátu, Malého Valašska a severního Srbska.¹⁵ Za úspěchem stál především vojevůdce princ Evžen Savojský, který si získal značný vliv u vídeňského císařského dvora. Zde od doby vlády Leopolda I. řídila zahraniční politiku především Tajná konference.¹⁶

V dalších letech usiloval císař o uznání a akceptování Pragmatické sankce za menší nebo větší ústupky v zahraničí. Mezi prvními, od nichž císař Karel získal přijetí sankce v roce 1725, byli Španělé.¹⁷ Už dříve Španělsko usilovalo především zásluhou španělské královny Alžběty Farnese o italská knížectví, kde chtěla získat nástupnická práva pro své syny. Výsledkem jednání se Španělskem byly tři smlouvy. Podpisem smluv se oba panovníci zřekli vzájemných nároků na trůn země partnera, španělský král Filip V. potvrdil svou rezignaci na

¹¹ HERRE, Franz, *Marie Terezie. Velká žena na habsburském trůně*, Praha 2004, s. 12.

¹² BOGDAN, s. 134.

¹³ URFUS, Valentýn, *19. 4. 1713. Pragmatická sankce. Rodný list Podunajské monarchie*, Praha 2002, s. 55.

¹⁴ HERRE, s. 23.

¹⁵ VEBER, s. 300-301.

¹⁶ Tamtéž, s. 313.

¹⁷ ANDERSON, Matthew Smith, *The War of the Austrian Succession 1740–1748*, London 1995, s. 8.

francouzskou korunu a následně španělský dvůr uznal v plném rozsahu Pragmatickou sankci. Císař za to však musel uznat dědičná práva Dona Carlose, syna španělského královského páru, v Parmě a Toskánsku.¹⁸ V konečném hodnocení smlouvy z roku 1725 znamenaly pro Karla VI. upevnění moci a ukončení dlouholetého sporu se Španělskem. Dalším státem, který uznal pragmatickou sankci, bylo Rusko. Rakousko hledalo nového spojence proti hannoverské alianci iniciované Velkou Británií. Aliance sloužila k obraně utrechtského a vestfálského míru a zvláště proti územním nárokům Ruska a Rakouska. Společně s Británií se do aliance zapojily Francie, Prusko, Hannoversko a Nizozemí.¹⁹ Roku 1726 se tedy Rakousko rozhodlo uzavřít spojeneckou smlouvu s Petrohradem, preferovanou především princem Evženem Savojským.²⁰ Ve stejném roce byla podepsána tajná dohoda o prusko-rakouské alianci. Karel VI. garantoval pruskému králi, kterým byl Fridrich Vilém I., vévodství Berg a Jülich. Fridrich Vilém I. pak následně uznal Pragmatickou sankci.²¹

Postupem času uznaly sankci všechny významné evropské mocnosti. Velká Británie, nespokojena sblížením Rakouska se Španělskem, nakonec uznala společně s Nizozemím Pragmatickou sankci v roce 1731. Uznání však Britové podmínili požadavkem, že Karel VI. nechá zrušit rakouskou Východoindickou společnost,²² společnost pro obchodování s Východní Indií a Čínou, která byla založena v Ostende roku 1722. Británii a Nizozemsku se rakouská konkurence jevila nežádoucí. Po Velké Británii sankci uznaly další státy jako Dánsko a Sardinské království.²³

Zásadní úkol rakouské diplomacie byl splněn, ale za mnohé ústupky a vážnost monarchie začala upadat. Císařský pár neměl mužského dědice a dědičkou se stala nejstarší dcera Marie Terezie narozená roku 1717.²⁴

---

¹⁸ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 53.

¹⁹ BLACK, Jeremy, *Evropa osmnáctého století*, Praha 2003, s. 319.

²⁰ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 53.

²¹ STELLNER, František, *Fridrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998, s. 58.

²² VAJDA, Stephan, *Felix Austria. Eine Geschichte Österreichs*, Wien 1980, s. 343.

²³ Titul sardinského krále získal savojský vévoda Viktor Amadeus II. poté, co v roce 1720 vyměnil s Karlem VI. Sicílii za Sardinii. SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 48.

²⁴ RIEDER, Heinz, *Marie Terezie. Osudová hodina Habsburků*, Praha 2004, s. 14.

S vědomím, že Marie Terezie převezme otěže vlády, hledal Karel VI. ideálního manžela pro svoji dceru. Podle tradice sňatkové politiky, císař zvažoval provdání své dcery za španělského infanta dona Carlose. Zatímco princ Evžen dával přednost spojení s Bavorskem nebo Pruskem.²⁵ Převážil slib Velké Británii, učiněným Karlem VI., že svou dceru provdá za muže pocházejícího z málo vlivného rodu. Vhodným kandidátem se zdál být vévoda František Štěpán Lotrinský. Lotrinský rod nemohl zastínit rod Habsburků a ani by neposkytl nějakou územní výhodu Rakousku. Avšak Francouzi nepodporovali spojení Lotrinska s habsburskou monarchií, obávali se přílišné blízkosti rakouského nepřítele u francouzských hranic.²⁶

Francie dostala šanci odebrat Lotrinsko Františku Štěpánovi při válkách o polské dědictví z let 1733 až 1735. Spor o polské dědictví nastal po smrti dosavadního saského kurfiřta Fridricha Augusta, který byl rovněž polským králem. Polský sejm zvolil novým králem Stanislava Leszczyńského. Volbu sejmu podporovala Francie společně se Španělskem. Na druhé straně za synem zesnulého krále Filipem Augustem, loajálnějšího směrem k východním dvorům, stálo Rakousko s Ruskem, s cílem neztratit svůj vliv na polské království. Francouzi chtěli především Lotrinsko pod svou kontrolu, proto celkem uvítali prohru jejich kandidáta v Polsku, aby mohli vyžadovat předání lotrinského vévodství do jeho rukou jako kompenzaci.²⁷

Francie vyšla z konfliktu jako vítěz a všechny územní změny se potvrdily po Pařížských ujednáních v roce 1738. František Štěpán se musel vzdát Lotrinska ve prospěch Leszczyńského, po jeho smrti se Lotrinsko stalo součástí Francouzského království. Francie uspokojena svým úspěchem, uznala jako poslední z velmocí Pragmatickou sankci. Císař Karel VI. dal souhlas ke sňatku Františka Štěpána s Marií Terezií a později císařův zeť dostal jako náhradu za ztracené Lotrinsko Toskánské velkovévodství. Kromě Toskánska získali

---

²⁵ HERRE, s. 18.

²⁶ Tamtéž, s. 18.

²⁷ SKŘIVAN, DRŠKA, STELNNER, s. 58.

Habsburkové i Parmu, císař však musel předat Sicílii a Neapolsko donu Carlosovi.²⁸

Ztracená území v Itálii způsobila pokles prestiže monarchie. Ani poslední roky vlády Karla VI. neznamenal klidné období. Monarchie byla znovu vtažena do bojů s Turky na Balkáně, kde výrazně postrádala velitelské schopnosti prince Evžena, který v roce 1736 zemřel. František Štěpán ve velení císařských vojsk nedokázal nahradit vynikajícího vojevůdce, Rakušané tak prohráli na Balkáně vše, co pro ně princ Evžen vybojoval v roce 1718. Roku 1739 Osmané získali od Rakouska po podpisu bělehradského míru zpátky Srbsko, Malé Valašsko a Bělehrad.²⁹

Habsburská monarchie se v roce 1740 nacházela v pozici oslabeného státu s vyčerpanými financemi. Ztráty území oslabovaly prestiž Habsburků nejen v říši, ale i v dalších evropských státech. Úbytek vlivu se ještě více snižoval s vědomím, že Karel VI. neměl žádného mužského potomka, který by mohl usednout na římskoněmecký trůn. Řešení našel císař Karel VI. ve Františkovi Štěpánovi. Jako manžel jeho dcery patřil už do habsburského rodu, mohl se tak ucházet o císařský titul.³⁰ Ale své plány na zlepšení rakouské pozice v říši už nestačil uskutečnit, zemřel 20. října 1740 jako poslední příslušník habsburského rodu v mužské linii.³¹

---

²⁸ TAPIÉ, s. 50-51.

²⁹ Tamtéž, s. 51.

³⁰ BROWNING, Reed, *The War of Austrian Succession*, New York 1993, s. 19.

³¹ VAJDA, s. 345.

3 První slezská válka (1740–1742)

3.1 Přípravy na válku

Marie Terezie přebírala dědictví po svém otci v roce 1740 ve velmi obtížné situaci. Císař Karel VI. svou dceru nepřipravil dostatečně na budoucí vládu. Poslední roky se soustředil především na upevňování nesourodého státního celku. Doufal tak, že své dceři přenechá dědičné země v ucelené podobě.³² Mladá panovnice sama komentovala těžký úděl na začátku své vlády: „*Nacházela jsem se bez peněz, bez cti, bez armády, bez znalostí a zkušeností a nakonec také bez rady.*“³³ Rozhodla se, že bude akceptovat přání otce a nechá si jeho přestárlé rádce. Poradcem ve vládních záležitostech měl být její manžel František Štěpán.³⁴ Mezi nejvýznamnějšími rádce Marie Terezie, které zdědila po svém otci, patřil Johann Christoph von Bartenstein. Byl neústupný a vždy dokázal prosadit své názory, i když nepatřil pod Konferenci, která řídila zahraniční politiku habsburské monarchie.³⁵

Hlavním úkolem pro Marii Terezii po nástupu na trůn bylo udržet nedělitelnost habsburských rodových držav. O její dědictví se však zajímali evropští panovníci ještě před úmrtím císaře Karla VI. Například bavorský kurfiřt Karel Albert, jenž měl za manželku dceru bývalého císaře Josefa I., nikdy neuznal Pragmatickou sankci. Usilovně trval na dědických právech. Odvolával se na závěť císaře Ferdinanda I., která ustanovovala, že v případě vymření mužských habsburských potomků, se česká a uherská koruna přenesou na potomky Ferdinandovy dcery. Karel Albert byl přímým potomkem dcery Ferdinanda I.³⁶ Bavorský kurfiřt jako český král mohl získat další kurfiřtský hlas, který by mu zaručil císařský titul. Uvědomoval si, že bez pomoci nemůže sám usilovat o část území náležející habsburské monarchii. Francie už dříve nabízela podporu bavorským kurfiřtům ve snaze získat Čechy a docílit tak pokoření rakouské velmoci. Ale podpora Bavorska znamenala dostat se do válečného konfliktu. Proto francouzský král Ludvík XV. a jeho první ministr kardinál

---

³² ANDERSON, s. 7.

³³ BROWNIING, s. 37

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž, s. 19.

³⁶ TAPIÉ, s. 52.

Fleury prozatím neposkytli Bavorsku pomoc.³⁷ Francouzi raději vzbuzovali dojem domnělého přátelství a ještě za života Karla VI. Fleury ujišťoval Rakousko o loajalitě francouzského krále.³⁸

Větší nepřítel habsburské monarchie se skrýval v Pruském království. Ve stejném roce jako císař Karel VI. zemřel také pruský král Fridrich Vilém I. Po úmrtí „starého kaprála“ ostatní vládci očekávali nástup jeho kultivovanějšího syna.³⁹ Nový pruský král Fridrich II. se na počátku své vlády skutečně projevil jako dobrý panovník. Nařídil snížit ceny státního obilí, nechal zrušit útrpné právo a zavedl náboženskou toleranci.⁴⁰ I v zahraniční politice se zdál mladý panovník být zastáncem míru. Sám napsal dopis císaři Karlovi VI. a oznámil mu, že bude pokračovat ve stejných přátelských vztazích s Vídní jako jeho otec.⁴¹ V polovině roku 1740 nevyvolával Fridrich II. v sousedních zemích žádné obavy.

Ve skutečnosti pruský monarcha zamýšlel využít velkou armádu, kterou mu zanechal jeho otec. Fridrich toužil po zařazení pruského státu mezi velmoci, ale s nevelkou rozlohou a malým počtem obyvatelstva se jí Prusko nemohlo stát. Sousední Slezsko, součást habsburské monarchie, s jedním milionem obyvatel a bohaté na nerostné suroviny, se jevilo jako celkem snadný cíl pruské expanze.⁴² Zásadní věcí byla také geografická poloha. Kromě Pruska se o Slezsko zajímal také saský kurfiřt Fridrich August II.⁴³ Pruský král se obával, že Sasové zaútočí dříve a slezskou provincii Prusům vezmou.⁴⁴ Důkazem o dlouhodobějším plánování pruského útoku do Slezska byla skutečnost, že v říjnu 1740 po smrti císaře Karla VI., svolal okamžitě Fridrich II. své věrné pobočníky. Prvním z nich se jmenoval Heinrich von Podewils, ministr pro zahraniční záležitosti a druhým byl pruský generál Kurt Christoph hrabě Schwerin. Oběma mužům oznámil svůj plán obsadit Slezsko.⁴⁵

---

³⁷ Tamtéž, s. 52-53.

³⁸ BROWNING, s. 27.

³⁹ SKŘIVAN, Aleš, *Války o rakouské dědictví, 1740-48*. In: Historický Obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 12, 2001, 1/2, s. 2.

⁴⁰ STELLNER, s. 118.

⁴¹ Tamtéž, s. 120.

⁴² SKŘIVAN, s. 3.

⁴³ Současně byl i polským králem jako August III.

⁴⁴ CLARK, Christopher, *Prusko. Vzestup a pád železného království*, Praha 2008, s. 176-177.

⁴⁵ BROWNING, s. 39.

Fridrich II. zamýšlel připojit Slezsko k Prusku nejdříve diplomatickou cestou. V listopadu 1740 nabídl Marii Terezii přes své vyslance ve Vídni kurfiřtský hlas Františku Štěpánovi v císařské volbě a dva miliony zlatých za odstoupení Slezska.⁴⁶ Marie Terezie na Fridrichův návrh nepřistoupila především z důvodu, že se nehodlala vzdát provincie bohaté na suroviny. Panovnice měla také obavy z dalších případných územních nároků jiných panovníků, protože postoupením Slezska by Pragmatická sankce byla zpochybněna.⁴⁷

Když nezabraly pruské nabídky ve Vídni, rozhodl se Fridrich vzít si Slezsko vojenskou silou. Vybral si ideální dobu pro realizaci svého plánu. Velká Británie, garant rovnováhy sil na kontinentě, byla zaneprázdněna válkou se Španělskem. Francie se mohla také do konfliktu připojit na stranu španělského krále Filipa V.⁴⁸ Jediná země, které se Fridrich obával, bylo Rusko. Ruský spojenec by mohl přijít na pomoc rakouské panovnici a zmařit tak pruské úsilí. Ale osud stál na straně Fridricha II., protože 28. října zemřela carevna Anna Ivanovna. Na ruský trůn nastoupilo dítě Ivan VI.⁴⁹ Pruský král mohl být uspokojený touto skutečností. Regentská vláda, která cara zastupovala, netoužila po válce.⁵⁰ Fridrich měl nyní volné ruce, aby dokázal světu, že se narodil jako vynikající vojenský stratég.

Marie Terezie se snažila odvrátit možnou invazi a poslala do Berlína vyslance markýze Botta d'Adorno. Fridrich II. rakouskému velvyslanci 9. prosince sdělil informaci o možném pruském útoku do Slezska. Markýz Botta se snažil pruskému králi vysvětlit, že jeho plán se setká s rakouským odporem. Fridrich se už ničeho neobával a v noci z 15. na 16. prosince překročil se svým vojskem hranice Slezska.⁵¹ Po vstupu na území habsburské monarchie napsal Fridrich jako nejvyšší velitel svému ministru pro zahraniční záležitosti: „*Můj milý Podewilsi, překročil jsem Rubikon s vlajícími prapory a za zvuku bubnů. Moje jednotky mají nejlepší vůli, důstojníci jsou plni ctě a generálové*

---

⁴⁶ STELLNER, s. 125.

⁴⁷ SKŘIVAN, s. 3.

⁴⁸ STELLNER, s. 125.

⁴⁹ BLACK, s. 322.

⁵⁰ STELLNER, s. 126

⁵¹ INGRAO, Charles, *The Habsburg Monarchy 1618–1815*, Cambridge 1994, s. 150.

*hladoví po slávě. Vše se daří podle mého přání a mám důvod očekávat všemožné dobro z tohoto podniku.*⁵²

3.2 Aliance z Drážďan a Nymphenburgu

Pruské tažení do Slezska rozpoutalo války o rakouské dědictví, ale Fridrich nepřepokládal, že by jeho útok mohl znamenat dlouhotrvající evropský konflikt. Samotné obsazení Slezska trvalo necelé tři měsíce. Pruská armáda postupovala rychle. Obyvatelstvo, převážně protestantské, vítalo Fridrichovy vojáky jako osvoboditele. Fridrich vstoupil do Vratislavi 3. ledna 1741 a byl slavnostně přivítán.⁵³ Prusové následně dobývali celé Slezsko do poloviny března roku 1741.

Jak na rychle připravené pruské tažení reagovaly ostatní velmoci? Ve Francii pruský král vyvolal pobouření. Francouzský král Ludvík XV. označil Fridricha za blázna a kardinál Fleury za podvodníka.⁵⁴ Anglický král Jiří II., zároveň hannoverský kurfiřt, byl nejvíce pobouřen pruským útokem. Nerad viděl jak pruský král ničí německé zájmy a označoval ho za povýšence.⁵⁵

Fridrich II. se znovu pokusil vyjednávat s habsburskou monarchií na začátku ledna roku 1741 o případném předání slezské provincie. Po výměně několika názorů s pruským vyslancem začal František Štěpán uvažovat o dohodě s Pruskem a stejně tak i několik rakouských ministrů. Fridrich opět nabídl zavázat se k podpoře Františka Štěpána při volbě císaře a také k ochraně všech zbývajících habsburských dědičných zemí. Spojenectví s Pruskem, které se zdálo být výhodné pro monarchii, za odstoupení jedné provincie, rezolutně odmítali královnini rádcí Starhemberg a Bartenstein, oba považovali odstoupení Slezska za otázku cti a moudrosti.⁵⁶ Zastávali tak podobný názor jako Le Dran, zmocněnec francouzského ministerstva zahraničí: *„Prosté postoupení jakékoliv části území, byť by to bylo třeba jen pár panství, by Pragmatické sankci způsobilo újmu o to horší, že ručitelské mocnosti by se automaticky cítily*

⁵² STELLNER, s. 128.

⁵³ RICHTER, Karel, *Třeba i železem a krví. Prusko-rakouské války, 1740–1866*, Praha 2007, s. 41.

⁵⁴ TAPIÉ, s. 65.

⁵⁵ BROWNING, s. 48.

⁵⁶ TAPIÉ, s. 66.

*zproštěny povinnosti dostát svým zárukám.*⁵⁷ Sama Marie Terezie se nechtěla vzdát jediného území zděděného po svém otci. Později, když ztráta Slezska byla definitivní, rakouská panovnice spatřovala ve Fridrichovi II. nejhoršího nepřítele Rakouska a chtěla ho za každou cenu porazit.⁵⁸

Pozice habsburské monarchie se na přelomu let 1740 a 1741 ještě více zhoršila, když ve Francii začaly převládat protirakouské tendence. Zatímco v prosinci, krátce po pruské invazi, přicházely z Versailles do Vídně povzbuzující zprávy, v lednu už francouzská podpora ochladla. Kardinál Fleury dosud podporující mírová řešení ztrácel vliv u francouzského dvora. Válečná strana v čele s markýzem de Belle-Isle prosazovala útočnou politiku vůči Habsburkům. Příležitost se jim naskytla při volbě nového císaře, kdy chtěli dosadit kandidáta loajálního k Francii. Ještě v prosinci roku 1740 byl Belle-Isle poslán francouzským králem Ludvíkem XV. do Frankfurtu, aby zde při volbě císaře podpořil kandidaturu bavorského kurfiřta Karla Alberta.⁵⁹ Starý kardinál Fleury si chtěl zachovat svůj vliv na francouzském dvoře a také nakonec souhlasil s podporou Karla Alberta v říši. Jedinou dobrou zprávou od Ludvíka XV. bylo uznání nástupnictví Marie Terezie v Českém a Uherském království z počátku roku 1741.⁶⁰

Marie Terezie se tedy obrátila k Velké Británii se žádostí o pomoc. Britové byli zaměstnáni válkou se Španělskem a neustále jim hrozil konflikt s Francií.⁶¹ Přesto britský král Jiří II. dostal svým slibům a uskutečnil setkání v Drážďanech v únoru roku 1741. Místo setkání bylo významné, saský kurfiřt Fridrich August II. stále váhal s podporou Marie Terezie. Sám se zajímal o území habsburské monarchie, ale také se obával silné pruské armády. Nakonec se diplomaté Fridricha Augusta II. připojili k zástupcům Británie, Ruska, Rakouska, Hannoverska a Spojených provincií.⁶² Členové koalice společně potvrdili

---

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ KÜSTER, Sebastian, *Vier Monarchien-Vier Öffentlichkeiten. Kommunikation um die Schlacht bei Dettingen*, Münster 2004, s. 44- 45.

⁵⁹ Tamtéž, s. 45.

⁶⁰ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 80.

⁶¹ TAPIÉ, s. 67.

⁶² PREGIEL, Piotr, *Pruská diplomacie v průběhu první slezské války a nabytí práv na kladské hrabství*. In: *Historie a vojenství* 51, 2002, 1, s. 74.

nedělitelnost dědictví Marie Terezie a rozhodli se ho bránit před nároky Pruska a podpořit Rakousko především diplomatickou a finanční cestou. Britský král tak inicioval budoucí vznik tzv. pragmatické armády, která měla zachovat rovnováhu na kontinentě.⁶³

Fridrich II. stále nevěděl jak si definitivně zajistit Slezsko. Uznal, že bez pomoci a podpory, dlouho Slezsko neudrží. Už delší dobu usiloval o spojení s Velkou Británií, která by mohla zajistit usmíření mezi Pruskem a Rakouskem. Avšak Fridrichovy naděje ukončila zpráva z Drážďan o tajné koalici. Fridrich byl tedy nucen změnit svůj plán a začal uvažovat o jednání s Francií a Bavorskem.⁶⁴

V Británii nepředpokládali, že by Francouzi riskovali válku kvůli pruskému králi. Ale zprávy o francouzské podpoře bavorského kurfiřta Karla Alberta změnilы směr britské diplomacie. Jelikož se Britové obávali aliance Pruska a Francie, která by ohrožovala britské zájmy na kontinentě, začali britští diplomaté ve Vídni přesvědčovat Marii Terezii o usmíření s Pruskem.⁶⁵ Na pruský dvůr byl vyslán hrabě Hyndford, aby zde zajistil smír mezi rakouským a pruským dvorem. Na vídeňském dvoře byli překvapeni z britské diplomatické změny a rezolutně odmítali myšlenku aliance s Pruskem za odstoupení Slezska. Marie Terezie byla odhodlaná porazit pruského nepřítele i bez pomoci britského spojence a připravovala odvetný útok.⁶⁶

Od začátku roku 1741 se rakouská armáda soustředila v Čechách a na Moravě pod vedením generála hraběte Neipperga. Šestnáct tisíc rakouských vojáků vpadlo v dubnu do Slezska. Avšak veškerý rakouský postup byl zastaven 10. dubna v bitvě u Molvic, nedaleko Vratislavi, kde Rakušané prohráli střetnutí s dobře vycvičenou pruskou armádou.⁶⁷ Rakouská porážka znamenala další pokles prestiže monarchie.

Ostatní evropské státy poznaly, že se můžou snadno obohatit na úkor dědictví Marie Terezie. Francie chtěla využít výsledku bitvy u Molvic

---

⁶³ BROWNING, s. 50.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ HOŘČIČKA, Václav, *Rusko a Prusko v období slezských válek*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 8, 1997, 7/8, s. 147.

⁶⁶ BROWNING, s. 51.

⁶⁷ CLARK, s. 177.

k dokončení izolace Rakouska. Velké úsilí své diplomacie směřovala k podpoře bavorských nároků především na České království. V polovině dubna francouzský vyslanec hrabě Mortaigne v Mnichově vyjednával francouzskou vojenskou podporu pro případ útoku do Čech. Důležitou roli ve francouzském plánu představoval Fridrich II. Markýz Belle-Isle přesvědčoval pruského krále ve Vratislavi, aby se přidal ke spojení s Francií. Fridrich váhal s odpovědí na francouzskou nabídku, protože očekával britský návrh na sjednání míru s rakouskou panovnicí. Pruský král na rozdíl od Francie netoužil po větším evropském konfliktu. Ale v dubnu 1741 britský král Jiří II. promluvil v parlamentu, kde odsoudil pruský útok a varoval před možnou francouzskou hegemonií na kontinentě.⁶⁸ Zároveň britský parlament schválil subsidii habsburské monarchii ve výši 300 000 liber. Přesto Fridrich II. vzkázal vídeňskému dvoru přes britské diplomaty Hyndforda a Robinsona, že je ochoten zaplatit 3 miliony tolarů za Dolní Slezsko. Vídeň odmítla přistoupit na jakékoliv pruské návrhy, ačkoliv se Rakousko nacházelo v obtížné situaci.⁶⁹

Mezitím Belle-Isle vyjednal španělskou finanční pomoc Bavorsku. Bavorsko se zavázalo, že pokud se Karel Albert stane císařem, zajistí předání italského území Parmy a Piacenzy donu Felipemu. Francouzská diplomacie dosáhla zformování protirakouské aliance, tvořené Španělskem, Bavorskem a Francií, potvrzenou příslušnými podpisy v bavorském Nymphenburgu 28. května 1741.⁷⁰ Na základě dohody si signatáři rozdělili rakouské dědictví, z monarchie by pak Marii Terezii zbyly jen Dolní Rakousy a Uhry.⁷¹ Francie zatím nevyhlásila oficiálně válku Rakousku, pouze podporovala zájmy Bavorska na úkor vlivu Habsburků v říši.

Fridrich II. se nakonec také přidal k dohodě z Nymphenburgu Vratislavskou smlouvou 4. června roku 1741, protože stále hledal spojence pro udržení Slezska. Ze spolupráce s Francií se především snažil získat výhody pro

⁶⁸ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 81.

⁶⁹ BROWNING, s. 57-58.

⁷⁰ VONDRA, Roman, *Osobnosti české minulosti. Marie Terezie (1717–1780)*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 25, 2014, 3-4, s. 91.

⁷¹ SKŘIVAN, s. 4.

své vlastní plány a nestál o rozpad habsburské monarchie.⁷² Proto se málo účastnil společných podniků koalice a držel se spíše stranou. Protirakouská koalice byla ještě doplněna v srpnu o Švédsko, které zaútočilo na Rusko.⁷³ Francouzská diplomacie nakonec iniciovala také smlouvu mezi Bavorskem a Saskem v září roku 1741, již saský kurfiřt Fridrich August II. definitivně přešel na stranu nepřátel Rakouska.⁷⁴

3.3 Klein-Schellendorf

Rakouská panovnice stála sama proti přesile, proto zkusila přimět uherské předáky, aby jí pomohli v nesnadné situaci. Společně se svým manželem odcestovala do Prešpurku,⁷⁵ kde se nechala korunovat uherskou královnou 25. června 1741.⁷⁶ Za slib zachování svobod a dalších výsad, uherská šlechta slíbila, že pomůže královně v boji o její dědictví.

V létě 1741 se mezi Vídní a Londýnem řešila otázka o možném vyrovnání s Fridrichem II., ale Marie Terezie věděla, že se Fridrich II. nespokojí jenom s Dolním Slezskem, bude chtít postupně získat celé Slezsko. Rozhodla se raději vyjednávat s Bavorskem, aby zabránila dalšímu boji na území habsburské monarchie. Marie Terezie nabízela bavorskému kurfiřtovi Rakouské Nizozemí a Milánsko, i některá habsburská území v Německu. Avšak Bavorsko už plně spolupracovalo s Francií. Nakonec ani saského kurfiřta Fridricha Augusta II. nepřesvědčila Marie Terezie nabídkou spojenectví. Pro saského kurfiřta se zdála být, podobně jako Bavorsku, výhodnější spolupráce s Francií, poněvadž se domníval, že získá královskou korunu pro Sasko anebo celou Moravu.⁷⁷

Velká Británie habsburskému domu už další podporu neposkytla, Jiří II. se obával pruských a francouzských jednotek v říši. Nechtěl riskovat ztrátu Hannoverska a zastával raději neutralitu. Habsburská monarchie se ocitla

---

⁷² STELLNER, s. 138.

⁷³ SKŘIVAN, s. 4.

⁷⁴ BLACK, s. 322.

⁷⁵ Dnešní Bratislava.

⁷⁶ HERRE, s. 43.

⁷⁷ Morava měla být povýšena na království. Saský kurfiřt Fridrich August II. by se tak stal moravským králem. TAPIÉ, s. 74-75.

v beznadějně situaci bez spojenců.⁷⁸ V srpnu 1741 zahájily spojenecké armády Bavorska a Francie tažení do rakouských zemí. Císařský dvůr se stáhl do Prešpurku, kde Marie Terezie vyzvala k boji proti nepříteli.⁷⁹ Po prosbě uherské královny přislíbil Uherský sněm sto tisíc mužů ve zbroji, ale nakonec z Uher přišlo na pomoc pouze 30 000 vojáků.⁸⁰ Přesto pro rakouskou panovnici uherští vojáci představovali vítanou pomoc.

Situace se ještě více jevila obtížnější, když v září 1741 se saská armáda chystala do války s Rakouskem. Nakonec se Marie Terezie pod nátlakem okolí rozhodla přistoupit na příměří s Pruskem. Generál Neipperg podepsal příměří s Fridrichem II. 9. října v Klein-Schellendorfu za účasti britského vyslance Hyndforda. Na základě příměří si Fridrich II. přivlastnil Dolní Slezsko a získal čas pro odpočinek svých vojáků.⁸¹

3.4 Volba císaře

V době, kdy Marie Terezie stvrdila příměří s Fridrichem II. v Klein-Schellendorfu, francouzští a bavorští vojáci překročili hranice Horních Rakous. Bavorský kurfiřt Karel Albert se svým vojskem obsadil Linec, kde ho vítala šlechta jako svého právoplatného vládce. Vítání Karla Alberta místní šlechtou vycházelo ze skutečnosti, že jim Bavor slíbil zachování práv a privilegií. Z Horních Rakous táhla spojenecká vojska přímo do Čech, a ačkoliv se habsburská armáda snažila zabránit obléhání Prahy, v noci 26. listopadu byla Praha dobyta.⁸² Následně v prosinci se Karel Albert nechal za účasti české šlechty na Pražském hradě prohlásit českým králem jako Karel III. Korunovace nemohla být provedena, protože české korunovační klenoty se nacházely ve Vídni. Většina českých šlechtických rodů, žijících mimo Prahu, přísahala věrnost

---

⁷⁸ KÜSTER, s. 47.

⁷⁹ WANDRUSZKA, Adam, *Das Haus Habsburg. Die Geschichte einer europäischen Dynastie*, Wien 1989, s. 160.

⁸⁰ HERRE, s. 44.

⁸¹ INGRAO, s. 156.

⁸² *OESTERREICHISCHER ERBFOLGE-KRIEG 1740–1748. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen*, bearb. in der Kriegsgeschichtlichen Abtheilung des K. und K. Kriegs-Archivs, II. Band, Wien 1897, s. 174.

uherské královně, jelikož se domnívali, že Marie Terezie se na český trůn vrátí. Avšak čeští šlechtici z Prahy a ze středních Čech se přidali k novému králi.⁸³

Vítězství Karla Alberta v Čechách a v Horních Rakousích přimělo Fridricha II. ke změně diplomatického postupu. Uznal, že usmíření s Rakouskem nepomůže Prusku k velmocenskému postavení. V listopadu 1741 Fridrich obnovil jednání s protirakouskou aliancí a podepsal smlouvu s Bavorskem a Saskem. Všechny tři země si navzájem rozdělily České země.⁸⁴ Navzdory slibu danému rakouské panovnici, že podpoří Františka Štěpána v císařských volbách, pruský král slíbil odevzdat svůj kurfiřtský hlas Karlu Albertovi. Navíc se obával, že Rusové po vítězství nad Švédy zaútočí na Prusko. Ale v prosinci 1741 se v Rusku uskutečnil státní převrat. Dosavadní regentku Annu Leopoldovnu sesadila princezna Alžběta, dcera Petra I. A nová carevna nejevila zájem na podporování rakouských zájmů.⁸⁵

Nový český král poté, co si zajistil vládu v celých Čechách, odjel do Frankfurtu nad Mohanem, kde se uskutečnila volba císaře Svaté říše římské. Mezitím v Praze nechal správu regentské radě skládající se z řad českých šlechticů, ale skutečnou moc mělo francouzské vojenské velení.⁸⁶ Císařská volba proběhla 24. ledna 1742. Začátkem ledna do Frankfurtu začali přijíždět všichni významní zástupci německých zemí. Karel Albert byl podle očekávání zvolen novým císařem Svaté říše římské národa německého a ukončil tak dlouholeté období Habsburků na římskoněmeckém trůnu. S prohrou habsburského kandidáta Vídeň ztratila statut hlavního města říše.⁸⁷ Bavorský kurfiřt získal sedm kurfiřtských hlasů, proti němu hlasoval jen Trevír, český hlas po bavorské okupaci nemohl být uplatněn.⁸⁸ Karel Albert byl slavnostně korunován císařem jako Karel VII. 12. února 1742. Zklamáná Marie Terezie volbu zpochybnila

---

⁸³ TAPIÉ, s. 79-80.

⁸⁴ Karel Albert měl získat Čechy bez Kladského hrabství, August III. by získal Moravu a Horní Slezsko, Fridrichovi II. by připadlo definitivně Dolní Slezsko a Kladsko. STELLNER, s. 140.

⁸⁵ HORČIČKA, s. 148.

⁸⁶ BROWNING, s. 83.

⁸⁷ RIEDER, s. 48.

⁸⁸ STELLNER, s. 143.

z důvodu neuplatnění českého volebního hlasu a poznamenala, že se volba konala v době válečného stavu.⁸⁹

Veškeré protesty uherské královny nepadly na úrodnou půdu, mohla ji ale těšit skutečnost, že rakouská armáda v té době dobyla Linec. Už od prosince 1741 ve Vídni pomýšleli na znovudobytí Horních Rakous a Čech. Marie Terezie svěřila velení armády místo neschopného Neipperga polnímu maršálovi Khevenhüllerovi. Polní maršál oslnil rakouskou panovnici svým nápadem dobýt Bavorsko. Na přelomu roku rakouská vojska udeřila a během ledna 1742 obsadila hlavní město Horních Rakous. Po úspěšném obsazení Lince se Rakušané zaměřili na západ. Během císařské korunovace Karla VII. se jeho sídlo Mnichov vzdalo rakouskému náporu.⁹⁰

3.5 Berlínský mír

Když se dozvěděl Fridrich II. o úspěšném tažení rakouské armády, rozhodl se porušit úmluvu z Klein-Schellendorfu a s pomocí saských vojáků vpadl v lednu na Moravu, kde na konci ledna dorazil do Olomouce. Výpadem do střední Moravy si Fridrich zajistil výchozí pozici pro další tažení zakončené před samotnou Vídní. Ale spolupráce mezi členy protirakouské aliance ztrácela na důvěryhodnosti. Francouzi nebyli ochotni postupovat až do Vídně, Bavorové se ocitali na pokraji svých možností a saská armáda nevyvíjela žádnou velkou činnost. Fridrich byl tedy nucen ustoupit od svého plánu.⁹¹

Mezitím na začátku roku 1742 události na Apeninském poloostrově směřovaly k zahájení jednání diplomatů sardinského krále Karla Emanuela III. s Rakouskem v Turíně. Rakušané se snažili získat podporu proti Španělům v Itálii. Sardinský zástupce Ormea vyjednal podmínky společné spolupráce při obraně Lombardie s rakouským vyslancem hrabětem Schulenburgem. Piemont se nechtěl příliš vázat a nevzdal se svých nároků na některé části lombardského území. Karel Emanuel III. si prosadil také podmínku, že kdykoliv může ze smlouvy odstoupit. Obě země podepsaly společnou dohodu dne 1. února 1742

---

⁸⁹ BROWNING, s. 88.

⁹⁰ TAPIÉ, s. 81.

⁹¹ BROWNING, s. 95.

v Turíně.⁹² Vojenské úspěchy a úspěšná diplomacie z počátku roku posílily naděje Marie Terezie na znovudobytí nejen Čech, ale i Slezska.

Nerozhodnost protirakouské koalice a rozdílné cíle partnerů, vedly pruského krále ke stažení svých jednotek od Dunaje. V Čechách se shromažďovalo rakouské vojsko pod vedením Karla Lotrinského, bratra Františka Štěpána. Fridrich věděl o soustředění rakouské armády na Moravě, císaře neustále informoval o nebezpečí převratu v Čechách a přesvědčoval ho, aby značně posílil císařskou armádu.⁹³

Nejvýznamnější událostí první slezské války byla rozhodující bitva u Chotusic v květnu 1742.⁹⁴ Rakušané, ačkoliv povzbuzeni jarními úspěchy, znovu podleli pruské armádě vedené Fridrichem II. Drtivá porážka přiměla Marii Terezii k uzavření konečného míru s pruským králem. Velká Británie se dlouhodobě pokoušela o zprostředkování míru mezi Pruskem a Rakouskem. V Británii se doposud snažili vyhybat konfliktu na kontinentě především prostřednictvím ministerského předsedy Roberta Walpola. Po jeho pádu na počátku roku 1742 řídil zahraniční záležitosti lord John Carteret.⁹⁵ Carteret společně s válečnou stranou soustředil britskou diplomacii na válku s Francií, protože už delší dobu panovaly obavy z francouzské dominance v říši. Habsburská monarchie nezanepřázdňená válkou s Pruskem, mohla pomoci Británii ve válce s Francií.⁹⁶

Fridrich II. uplatňoval své nároky jako vítěz celé války. Vyžadoval po uherské královně celé Slezsko a část východních Čech. Marie Terezie se už smířila, i když velmi nerada, s odstoupením celého Slezska i s Kladskem, ale žádnou část území z Čech pruskému králi vydat nechtěla. Věděla, že odstoupením jakéhokoliv území z Českého království by znamenalo riskovat ztrátu celého území. Nakonec Marie Terezie udržela ze Slezska pouze opavské, krnovské a těšínské knížectví, později nazývané jako rakouské Slezsko. Dále neustoupila v otázce katolických poddaných ve Slezsku. Zaručovala se za

---

⁹² Tamtéž, s. 96-97.

⁹³ STELLNER, s. 145.

⁹⁴ BOGDAN, s. 141.

⁹⁵ INGRAO, s. 157.

⁹⁶ SKŘIVAN, s. 5.

zachování jejich víry i pod vládou protestanského krále. Fridrich II. pak slíbil zaplacení dluhu vázaného na slezskou provincii.⁹⁷ Předběžný mír mezi Pruskem a Rakouskem byl podepsán 11. června 1742 ve Vratislavi a nakonec stvrzen konečnou mírovou smlouvou v Berlíně 28. července. Berlínským mírem byla první slezská válka definitivně ukončena. Rakouská panovnice se nerada vzdávala své provincie, ale stále věřila, že ji v následujících letech vojensky dobude zpět.⁹⁸

---

⁹⁷ TAPIÉ, s. 82.

⁹⁸ PREGIEL, s. 94.

4 Rakouské oživení (1742–1744)

4.1 Boj o českou korunu

Uzavřený mír mezi Pruským královstvím a habsburskou monarchií přinesl obrat ve válce. Spojenci obou zemí reagovali na novou situaci zcela opačně. Zatímco ve Velké Británii vítali Berlínský mír s nadšením, ve Francii se udivovali nad jednáním Fridricha II., který bez jejich vědomí opustil protirakouskou alianci.⁹⁹ Ke všemu také Sasko ukončilo svou účast ve válce s Rakouskem, protože bylo bez finančních prostředků. Prusko se po první slezské válce zařadilo mezi ostatní čtyři velmoci, a proto britský král Jiří II. pokoušel získat pruského krále na svou stranu v boji proti Francii. Fridrich II. sám sebe ospravedlňoval a odmítal tvrzení, že se zastavením bojů postavil proti Francouzskému království. Kardinál Fleury se snažil zachránit situaci a přikázal Belle-Islemu, aby zařídil mír mezi Francií a Rakouskem. Ale rakouští diplomaté odmítali myšlenku na smíření s francouzským nepřítelem.¹⁰⁰

Marie Terezie se soustředila na znovudobytí Českého království, které stále držela francouzská armáda. Když už nemusela čelit pruskému nebezpečí, použila rakouská panovnice své veškeré síly na vytlačení nepřítele z Čech. V Čechách obyvatelstvo těžce neslo daňové zatížení od francouzské správy. Zvláště v Praze Francouzi jednali bezohledně a udržovali mezi místními přísnou disciplínu.¹⁰¹ Rakušané začali obléhat Prahu koncem června roku 1742. Francouzi poznali, že stojí proti přesile a na začátku července Belle-Isle vyjednával s Rakušany o volném průchodu z Prahy. Ale rakouský generál Königsegg požadoval nejdříve kapitulaci francouzské posádky. Kapitulace byla pro francouzského vrchního velitele zahanbující a rozhodl se počkat, až dorazí posily z Francie. Za pomoci uherských husarů se Rakušanům podařilo zatlačit francouzské posily do Bavorska a nakonec se Francouzi probjovali z Prahy až v prosinci 1742. Po odchodu posledního francouzského vojáka, 2. ledna 1743, Rakušané vítězně vstoupili do hlavního města Českého království.¹⁰²

⁹⁹ BROWNING, s. 109.

¹⁰⁰ STELLNER, s. 149-150.

¹⁰¹ HERRE, s. 50-51.

¹⁰² Tamtéž, s. 51.

Marie Terezie nepomýšlela na mstu vůči nevěrným českým šlechticům. Ačkoliv bylo vyhlášeno sedm rozsudků smrti, žádný z nich nebyl vykonán.¹⁰³ V dubnu 1743 přijela Marie Terezie do Prahy, aby se zde nechala korunovat na českou královnu. Slavnostní korunovace proběhla v katedrále svatého Víta na Pražském hradě 12. května 1743.¹⁰⁴

4.2 Pragmatická armáda

Po ústupu francouzských a bavorských vojenských sborů z Čech, se situace v habsburské monarchii začala uklidňovat. Ale z hlediska zahraniční politiky nenastal klid. Přítomnost Španělů v Itálii a francouzská touha po obsazení Rakouského Nizozemí, přiměly rakouskou diplomacii pokračovat ve spojení s Velkou Británií. Bez pomoci Británie nemohla česká a uherská královna zvládnout válku s Francií a Španělskem sama.¹⁰⁵ Navíc se pozice francouzské diplomacie po úmrtí kardinála Fleuryho v lednu 1743 zdála nejednoznačná. Francouzský král Ludvík XV. se rozhodl vládnout sám, ale často se jeho názory lišily od názorů jeho ministrů.¹⁰⁶

Marie Terezie nakonec přistoupila na návrh britského krále a poskytla mu své vojáky, aby byly součástí pragmatické armády, kterou tvořily hesenské a hannoverské jednotky pod vrchním velením Jiřího II.¹⁰⁷ Britský parlament nebyl nakloněn k financování Jiřího armády, protože vojsko sloužilo především zájmům Hannovera. Ani Marie Terezie nesdílela nadšení s britským králem. Oba dva panovníci sledovali jiné cíle. Zatímco Jiří II. vedl svou pragmatickou armádu do boje se záměrem pokořit Francii a vyhnat ji z Itálie a z Jižního Nizozemí, Marie Terezie především usilovala o navrácení Slezska, nebo alespoň získat území v říši jako odškodnění za ztracenou provincii.¹⁰⁸

Příznivou situaci habsburské monarchie ve válkách o rakouské dědictví završily dvě události v červnu 1743. Pragmatická armáda zvítězila nad

---

¹⁰³ VONDRA, s. 92.

¹⁰⁴ KÜSTER, s. 114.

¹⁰⁵ TAPIÉ, s. 92.

¹⁰⁶ SKŘIVAN, s. 5.

¹⁰⁷ BROWNING, s. 135.

¹⁰⁸ TAPIÉ, s. 93.

francouzskými vojáky v bitvě u Dettingenu 27. června a ve stejný den rakouská armáda obsadila celé Bavorsko.¹⁰⁹ Po úspěšném stažení Francouzů za Porýní byly dalšími úkoly pro britského krále a lorda Cartereta urovnání německých sporů a konečné vypořádání se s Bourbony na Apeninském poloostrově. Marie Terezie se měla podle britského ministra usmířit s císařem Karlem VII. Za stažení rakouských vojáků z Bavorska by se císař vzdal svých nároků na české království. Ale dohoda mezi habsburskou monarchií a Bavorskem nedošla ke zdárnému konci. Britská vláda nenašla pochopení pro zájmy v říši a Marie Terezie zase potřebovala bavorskou zemi jako zástavu pro případnou výměnu za Slezsko.¹¹⁰

4.3 Dohoda z Wormsu

Koalice britského krále potřebovala dalšího spojence proti francouzským a španělským Bourbonům. Habsburské državy v Itálii ohrožovali Španělé s Neapolským královstvím. Lord Carteret nabídl Marii Terezii zprostředkování dohody se sardinským králem Karlem Emanuelem III.¹¹¹ Piemont spolupracoval s habsburskou monarchií už od února 1742, ale dohoda z Turína obsahovala pouze spolupráci při společné obraně Lombardie proti španělské armádě. Nyní Londýn uvažoval o úplném zapojení Sardinského království do boje nejen proti Španělsku, ale také proti Francii. Rakousko by se tak nemuselo obávat útoku z jihu, když by rakouští vojáci bojovali v říši.¹¹² Sardinský král byl ochoten se k rakouské koalici přidat, ale jen za území v severní Itálii. Území, o které se zajímal Karel Emanuel III., patřila Habsburkům. Avšak Marie Terezie nebyla nakloněna k odstoupení italského území. Britské nabídky jí připadaly horší než uzavření příměří s Francií. Jelikož se však obávala Španělů, musela na sardinské a britské podmínky přistoupit. Zástupci Velké Británie, Sardinské království a habsburské monarchie podepsali smlouvu z Wormsu 13. září 1743. Marie Terezie odstoupila Karlu Emanuelovi III. oblasti z vévodství Piencenzy a území

---

¹⁰⁹ HERRE, s. 53.

¹¹⁰ TAPIÉ, s. 92.

¹¹¹ Tamtéž, s. 93.

¹¹² STELLNER, s. 175.

kolem města Pavie. Dohoda alespoň rakouské panovnici zaručovala držbu Milánska a Parmy. Také získala sardinskou vojenskou podporu pro udržení svých italských držav.

Za úspěch považovala rakouská diplomacie připojení Saska k alianci v prosinci 1743.¹¹³ Saský kurfiřt a polský král August III. garantoval veškeré dědictví Marie Terezie. Vstup do aliance z Wormsu si Sasko podmínilo příslibem, že v případě úmrtí dědiců Marie Terezie, případnou rakouské země ženě saského kurfiřta Marii Josefě, která byla též sestřenicí Marie Terezie.¹¹⁴ Závazek daný Sasku nebyl pro habsburskou monarchii zásadní, protože aliance se neustále měnily a především na konci roku 1743 měla Marie Terezie už několik dětí.

Habsburskou monarchii spolupráce s Velkou Británií vtáhla do pokračování bojů mimo její hranice.¹¹⁵ Pruský král Fridrich II. se nemohl zbavit pocitu, že Rakousko stále zbrojí proti pruskému státu. Delší dobu slýchal od svých špehů na vídeňském dvoře o rakouské touze dobýt Slezsko zpět.¹¹⁶ K obavám pruského krále se přidala i skutečnost, že signatáři wormské dohody si vzájemně garantovali své územní držby z let 1703 až 1739, Slezsko by tak správně patřilo habsburské monarchii.¹¹⁷ Marie Terezie skutečně čekala na vhodnou příležitost, kdy Francie vzdá své válečné úsilí a jednotky pragmatické armády jí pomohou v boji proti pruskému králi. Fridrich II. nehodlal čekat na rakouský útok a snažil se vytvořit obranou neutrální armádu v říši k podpoře císaře Karla VII.¹¹⁸ Ale sám později poznal, že bez silného spojence nemůže ubránit své postavení.

V západní Evropě na podzim roku 1743 se v žádném případě nechystali ukončit válečný stav. Na francouzském dvoře panovala válečná atmosféra. Navíc, po zjištění o uzavření aliance mezi Rakouskem, Británií a Sardinským královstvím, se Francouzi více zaměřili na dynastické zájmy a druhou rodinou

---

¹¹³ HORČIČKA, s. 150.

¹¹⁴ BROWNING, s. 158-159.

¹¹⁵ ANDERSON, s. 125.

¹¹⁶ STELLNER, s. 172

¹¹⁷ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 84.

¹¹⁸ HORČIČKA, s. 150.

smlouvou upevnili své spojení se španělskými Bourbony. Druhý rodinný pakt uzavřel francouzský král Ludvík XV. se španělským králem Filipem V. v říjnu 1743 ve Fontainebleau.¹¹⁹ Posílená francouzsko-španělská aliance se soustředila na habsburské državy v Itálii, kde chtěli získat od Habsburků Milánsko, Piacenzu a Parmu pro dona Felipeho.¹²⁰

Ačkoliv válka stále pokračovala, byl rok 1743 pro Marii Terezii úspěšný. Obrat ve válce s Francií vzbuzoval v rakouské panovnici dojem, že Slezsko není ještě ztraceno. Právě ze strachu o Slezsko začal Fridrich II. hledat silného spojence proti habsburské monarchii. Snažil se o připojení Ruska k defenzivní alianci s Pruskem a se Švédskem. Zpráva o wormské dohodě přišla na pruský dvůr až v únoru 1744. Fridrich II. si špatně vyložil význam smlouvy z Wormsu, podle něj smlouva vznikla s cílem napadnout Pruské království. Tato neověřená domněnka nutila Fridricha II. započít aktivní protirakouskou diplomacii.¹²¹

4.4 Válka s Francií

Rusko nakonec nepřistoupilo k podpisu defenzivní aliance s Pruskem, ale obnovilo jí se Saskem. Prusko také usilovalo o obnovení spojení s Francií, která na jaře roku 1744 zaútočila do Jižního Nizozemí a po boku španělské armády válčila v Itálii. Do té doby Francie vyhlásila formálně válku pouze Sardinskému království, ale Francouzi se rozhodli vyhlásit válku i zbývajícím členům rakouské aliance. V březnu 1744 vstoupila Francie do válečného konfliktu s Velkou Británií a v dubnu také s habsburskou monarchií.¹²²

Ve Vídni válka s Francií přinášela velká očekávání a naděje na získání Alsaska a Lotrinska od Francouzů. Rakouský postup na francouzských hranicích sledoval pečlivě také pruský král. Prusko bez spojenců se nemohlo ubránit proti případnému rakouskému útoku, proto jednání s Francií pokračovala a mezitím 22.

---

¹¹⁹ SKŘIVAN, s. 5.

¹²⁰ BROWNING, s. 149.

¹²¹ HOŘČIČKA, s. 150.

¹²² BROWNING, s. 161.

května 1744 vznikla Frankfurtská unie.¹²³ Byla to však další nepříliš silná neutrální armáda v říši na obranu císaře Karla VII. Přesto 5. června 1744 pruský král obnovil spojení s Francií a zavázal se slibem, že zaútočí na uherskou královnu.¹²⁴

Rakouská armáda vedená Karlem Lotrinským postupovala rychle a na konci června překročila Rýn. Rakušané se tak dostali do Alsaska a postupovali směrem k Lotrinsku. Rakouské vojenské úspěchy se staly pro Prusko záminkou, aby brzy zahájilo válečné operace v Čechách. Ve Vídni věděli o přesunech pruských jednotek k českým hranicím a obávali se vzplanutí nové války s Pruskem. Čechy byly chráněné pouze několika rakouskými pluky.¹²⁵ Pruská armáda mohla tedy využít nastalé situace, kdy většina rakouské armády se soustředila na francouzských hranicích.

---

¹²³ *OESTERREICHISCHER ERBFOLGE-KRIEG 1740–1748. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen*, bearb. in der Kriegsgeschichtlichen Abtheilung des K. und K. Kriegs-Archivs, V. Band, Wien 1901, s. 409.

¹²⁴ STELLNER, s. 176.

¹²⁵ Tamtéž.

5 Druhá slezská válka (1744–1745)

5.1 Pruské tažení do Čech

Habsburská monarchie na začátku léta 1744 čelila za pomoci Velké Británie a Sardinského království nepříteli v říši, v Itálii a v Jižním Nizozemí. Fridrich II. si nemohl lépe vybrat dobu pro zahájení své expanze do Čech. Na začátku srpna pruský vyslanec hrabě Dohna předal ve Vídni deklaraci, o vyhlášení války. Prusové znovu vpadli na území Habsburků 15. srpna 1744.¹²⁶ Svým pochodem do Čech zahájil pruský král druhou slezskou válku. Fridrich II. odůvodňoval vpád do Českého království tím, že pouze brání čest císaře, bojuje za svobodu říše a klid v Evropě.¹²⁷ Ve skutečnosti sledoval jen své osobní cíle jako zajištění Slezska pod pruskou mocí.

Marie Terezie se pruského útoku nezalekla a stáhla z Alsaska armádu svého švagra Karla Lotrinského, aby Prusy zatlačila zpátky za hranice, „[...] a aby se celá frankfurtská unie naráz rozpadla.“¹²⁸ Rakušané se opravdu stáhli z francouzských hranic, ale dříve než mohli dorazit do Čech, pruská armáda obsadila v září Prahu.¹²⁹ Hlavní město Českého království bylo znovu po roce okupováno, české obyvatelstvo však nesložilo pruskému dobyvateli hold.¹³⁰

Na nátlak Francie a Bavorska obsadila pruská armáda Jižní Čechy, aby zde zabránila postupu armády Karla Lotrinského do rakouských zemí. Přesunu pruských vojáků do Jižních Čech využili Rakušané, kteří po spojení se saskými vojsky vpadli v říjnu do Západních Čech.¹³¹ Prusové se ocitli sami bez spojenců, protože francouzská armáda nepronásledovala rakouského nepřítele. Pod náporem saských a rakouských jednotek se postupně Fridrich II. stahoval do Slezska. Snažil se o střetnutí s Rakušany, ale žádná vhodná příležitost k bitvě nenastala a také jeho vojákům docházel proviant. Následně zásluhou dobré

---

¹²⁶ RICHTER, s. 61.

¹²⁷ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 85.

¹²⁸ STELLNER, s. 177.

¹²⁹ VAJDA, s. 379.

¹³⁰ BROWNING, s. 182.

¹³¹ STELLNER, s. 178.

rakouské taktiky a saské pomoci, zdecimované Fridrichovo vojsko v prosinci 1744 opustilo Čechy.¹³²

Pruské tažení do Čech na podzim z roku 1744 nepřineslo Fridrichovi II. kýžené vítězství. Habsburská monarchie se těšila z vojenského úspěchu. Ačkoliv v říjnu 1744 musela Marie Terezie stáhnout své vojáky z Bavorska na vytlačení Prusů z Českého království, byl to úspěšný výsledek pro rakouskou panovnici. Dobrou zprávou pro vídeňský dvůr byla také skutečnost, že Rakušané obsadili Horní Slezsko a Kladsko.¹³³ Prusko se tak na konci roku 1744 nacházelo v oslabené pozici bez spojenců a ve finanční krizi.

5.2 Kapitulace Bavorska

Leden 1745 znamenal pro Rakousko další znamení lepší budoucnosti. Francie se snažila uzavřít s Habsburky mír, ale koalice s Velkou Británií slibovala Rakousku znovuzískání Slezska. Marii Terezii se nabízela možnost definitivního pokoření Pruska, proto se 8. ledna 1745 přidala k Varšavské alianci. K nové alianci se čtne Velké Británie a Rakouska přidaly Spojené nizozemské provincie, saský kurfiřt a polský král August III.¹³⁴ Za hlavní cíl si členové aliance určili zničení velmocenského postavení Pruska. Mimo jiné se členové rovněž dohodli na obnovení britského a rakouského vlivu v říši.¹³⁵ Habsburská monarchie tak dosáhla diplomatickou cestou podpory pro své cíle.

Další dobrá zpráva pro vídeňský dvůr nenechala na sebe dlouho čekat. V Mnichově 20. ledna 1745 zemřel slabý císař Karel VII.¹³⁶ Bavorský kurfiřt se sice vrátil do své země v říjnu 1744 po odchodu rakouských vojáků, ale jeho návrat neměl již žádný význam na události ve střední Evropě. Nástupcem zesnulého císaře v Bavorsku byl jeho syn Maxmilián Josef, který ale postrádal ctižádostivost svého otce. Dalšímu pokračování války s habsburskou monarchií nebyl nakloněn a ani jeho matka, císařovna vdova, si nepřála dále setrvávat ve

---

¹³² BROWNING, s. 184.

¹³³ SKŘIVAN, s. 6.

¹³⁴ VONDRA, s. 92.

¹³⁵ STELLNER, s. 180.

¹³⁶ VAJDA, s. 379.

válečném konfliktu.¹³⁷ Také hrabě Seckendorff upozorňoval mladého bavorského kurfiřta, aby uzavřel s Vídní mír, protože veškerá válečná úsilí proti Rakousku přinesla Bavorsku finanční vyčerpání. I přesto stále zaznívaly v Bavorsku hlasy, především pruských a francouzských vyslanců, kteří podporovali bavorskou účast ve válce na straně Francie.¹³⁸

Situace nového bavorského kurfiřta byla vážná. Rakušané po skonu císaře Karla VII. opět obsadili Bavorsko a za pomoci vojáků z Uher porazili spojenecké vojsko Francie a Bavorska.¹³⁹ Rakouští diplomaté již v únoru 1745 předali Maxmiliánovi Josefovi mírové podmínky. Bavorský kurfiřt se měl na základě mírových podmínek vzdát nároků na České království a na rakouské země. Dále Bavorsko muselo uznat Pragmatickou sankci. Rakousko také vyvíjelo tlak na bavorskou diplomacii, aby Mnichov ukončil spolupráci s Francií a s Pruskem.¹⁴⁰ Bavorský kurfiřt uvítal raději dohodu o smíru, než aby nechal svou zem zničit následky další války. Mírová smlouva mezi habsburskou monarchií a Bavorskem byla podepsána 22. dubna 1745 ve Füssenu.¹⁴¹ Uzavřením míru s rakouským dvorem se také Maxmilián Josef zavázal, že odevzdá svůj hlas při císařské volbě ve prospěch Františka Štěpána. Po schválení mírových požadavků Vídeň uznala právoplatnost císařské hodnosti Karla VII. a rakouští vojáci následně opustili Bavorsko. Ačkoliv Marie Terezie spatřovala bavorskou zemi jako svou zástavu za Slezsko a jen nerada jí vracela, konečné urovnání s Bavorskem rakouské panovnici přinášelo výhodu v boji s pruským králem.¹⁴²

5.3 Rakouská ofenzíva

Zatímco Rakušané na jaře roku 1745 značně posílili své postavení ve střední Evropě, Prusové se nacházeli v nejistotě. Pruský stát se smrtí Karla VII. ztratil svého spojence v říši, proto se Fridrich II. neustále snažil dohodnout s Ruskem nebo s Velkou Británií o zprostředkování míru s rakouským dvorem. Avšak ani

---

¹³⁷ TAPIÉ, s. 95.

¹³⁸ BROWNING, s. 197.

¹³⁹ TAPIÉ, s. 95.

¹⁴⁰ STELLNER, s. 181.

¹⁴¹ VAJDA, s. 379.

¹⁴² HERRE, s. 58.

jedna z velmocí nebyla ochotna prostředkovat usmíření, proto musel pruský král vojensky zasáhnout dříve, než Rakousko stihlo zmobilizovat své síly.¹⁴³

Ve Vídni se po uzavření míru s Bavorskem soustředili na dění v říši. Francouzské armády operovaly kolem Frankfurtu a stále probíhaly boje na francouzských hranicích. Pro boj s Francouzi Rakousko poskytlo vojenskou pomoc britské a nizozemské armádě.¹⁴⁴ Ale koaliční vojsko prohrálo 11. května 1745 v bitvě u Fontenoy s francouzskou armádou.¹⁴⁵ Výsledek bitvy částečně ochromil rakouské spojence, ale pro Marii Terezii znamenala následná porážka s Pruskem v červnu daleko horší potupu. Ke konci května 1745 se česká a uherská královna rozhodla, že je nepříhodnější doba ke znovudobytí slezské provincie. Společně se Sasy zaútočili Rakušané do Slezska, a ačkoliv se Prusové nacházeli v defenzivním postavení, dokázali zásluhou dobrého velení Fridricha II. porazit rakousko-saské vojsko v bitvě u Hohenfriedbergu 4. června 1745.¹⁴⁶ Pruský král znovu po třech letech dokázal zvítězit v bitvě nad Rakouskem. Zásluhu na pruském vítězství pravděpodobně měla i skutečnost, že se část rakouské armády nacházela v říši, Rakušané tak nemohli využít veškeré své síly v boji proti Prusku. Přesto Fridrich II. dokázal, že se nehodlá vzdát Slezska ani v případě ohrožení svého vlastního státu.

Velká Británie, nespokojena s výsledky nedávných prohraných bitev a neustálým rakouským zájmem o Slezsko, se rozhodla, že zprostředkuje smír mezi pruským a rakouským dvorem. Britská dohoda s Pruskem byla stvrzena 26. srpna 1745 v Hannoveru. Britové uznali pruskou držbu Slezska na základě Vratislavského míru z roku 1742 a zavázali se, že zprostředkují mír mezi vídeňským a berlínským dvorem.¹⁴⁷ Britská vláda tak učinila, aby se Rakušané soustředili pouze na válku s Francií. Ale Marie Terezie vzkázala britskému diplomatovi Robinsonovi, že na mír s Pruskem nepřistoupí, protože boj o Slezsko není u konce.¹⁴⁸

---

¹⁴³ HORČIČKA, s. 152.

¹⁴⁴ BLED, Jean-Paul, *Marie Terezie. Zakladatelka moderního státu*, Praha 2013, s. 74.

¹⁴⁵ ANDERSON, s. 143.

¹⁴⁶ RICHTER, s. 75.

¹⁴⁷ BROWNING, s. 225.

¹⁴⁸ TAPIÉ, s. 96-97.

5.4 Císař František I.

Pozice Habsburků se na konci léta roku 1745 zdála být nejistá. Francouzi obsadili Flandry a v Itálii vítězně postupovali španělští Bourboni. Rakouští spojenci zastávali jiné cíle a hájili své zájmy. I přesto Marie Terezie byla pevně přesvědčena o možnosti rakouského vítězství nad Pruskem. Neustále svým spojencům dokazovala, že Slezsko je pro ni největší prioritou. A stejně tak se rakouská panovnice zabývala císařskou korunovaci svého manžela Františka Štěpána.

Po smrti císaře Karla VII. se císařský titul stal pro toskánského vévodu jistou záležitostí. Francie se sice stále snažila prosadit na římskoněmecký trůn protihabsburského kandidáta, ale vhodného adepta nenašla. Nejdříve Francouzi upínali své naděje na mladého bavorského kurfiřta Maxmiliána Josefa. Jelikož se však svých nároků na císařský titul vzdal, snažila se Francie prosadit saského kurfiřta a polského krále Augusta III. Saský kurfiřt se ale obával svých silnějších sousedů Pruska a Ruska. Pruský ani ruský dvůr by nepřijal s nadšením nové postavení saského kurfiřta.¹⁴⁹ Nikdo jiný tak proti Františkovi Štěpánovi v císařských volbách nekandidoval a 13. září roku 1745 byl ve Frankfurtu nad Mohanem prohlášen novým císařem Svaté říše římské jako František I.¹⁵⁰ Císařský titul se znovu vrátil do Vídně a Habsburkové alespoň uhájili svou čest v říši. Marie Terezie se nenechala korunovat na císařovnu, aby prokázala, že pro ni má větší hodnotu uherská a česká koruna.¹⁵¹ Přestože císařovnou oficiálně nebyla, nesla titul císařovna-manželka a ostatní vládcové kromě pruského krále ji nazývali císařovnou.

5.5 Drážďanský mír

Po císařské korunovaci válka s Pruskem pokračovala. Od vítězné bitvy u Hohenfriebergu se Prusové zdržovali blízkosti severovýchodních českých hranic. Rakouští vojáci chtěli překvapit rychlým útokem svého pruského soupeře, který tábořil nedaleko Trutnova. Na konci září 1745 se střetli rakouské jednotky

¹⁴⁹ BLED, s. 75.

¹⁵⁰ BOGDAN, s. 142.

¹⁵¹ SKŘIVAN, s. 6.

s pruskými v bitvě u Žďáru, která skončila znovu pruským vítězstvím.¹⁵² Ani další porážka od Pruska nepřiměla Marii Terezii vzdát se Slezska a uzavřít s Fridrichem II. mír a plánovala další ofenzívu.

Rakouští diplomaté spolupracovali se Saskem od srpna 1745 na přípravách případného zimního útoku. Cílem spojené rakousko-saské armády byl Berlín a Dolní Slezsko.¹⁵³ Rakouské odhodlání povzbuzovala ruská carevna Alžběta I., která přislíbila pomoc při znovudobytí Slezska a garantovala celistvost saské země. Jelikož byl saský kurfiřt i polským králem, pruský vpád do Saska by ohrožoval ruské zájmy v Polském království. Carevna ale nechtěla dopustit, aby saské jednotky bojovaly na původním pruském území. Rakousko-saský plán byl tedy změněn, směrem k Berlínu měla postupovat pouze rakouská armáda. Saské vojsko se pak mohlo soustředit ve Slezsku.¹⁵⁴

Poslední rakouské úsilí v druhé slezské válce skončilo nezdarem. Na vpád rakouských a saských vojáků do Lužice na začátku listopadu 1745 reagovali Prusové okamžitým vítězstvím v bitvě u Katholisch-Hennersdorfu. Mnohem důležitější bitva, která rozhodla boj o Slezsko, byla bitva u Kesselsdorfu. Proběhla 15. prosince 1745 nedaleko Drážďan a obě válčící strany postihly početné ztráty vojáků.¹⁵⁵ Fridrich II. dovršil své úspěšné tažení obsazením hlavního města Saska a čekal na vyjádření rakouské strany. Sám pocíťoval nákladnost války s Rakouskem a potřeboval, aby rakouská panovnice přistoupila na smíření.

Vídeň vnímala podzimní tažení samozřejmě jako neúspěch. Pod pohružkou zastavení subsidií Británií přistoupilo Rakousko k uzavření míru s Pruskem.¹⁵⁶ Jednání o míru probíhala v Drážďanech a za rakouskou stranu vyjednával hrabě Harrach. Hrabě v prosinci také vyjednával s Francií přes saského diplomata o odstoupení italského území Parmy a Piacenzy, které měly připadnout donu Filipemu Bourbonškému. Tento krok rakouské diplomacie souvisel s úspěšnou aktivitou španělských a francouzských Bourbonů na

¹⁵² SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 86.

¹⁵³ STELLNER, s. 190.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 191.

¹⁵⁵ BROWNING, s. 250.

¹⁵⁶ SKŘIVAN, s. 6.

Apeninském poloostrově. Dokonce roku 1745 Bourboni dobyli všechna italská území v habsburském držení kromě Mantovy.¹⁵⁷

Habsburská situace se zdála být zoufalá, rakouský dvůr dlouze uvažoval a rozmýšlel, které příměří bude méně bolestné, s Pruskem nebo s Francií? Nakonec rozhodla francouzská nesmlouvavost, Francouzi vystupňovali své požadavky po porážce Rakouska u Kesselsdorfu. Britové využili krachu rakouského jednání s Francouzi a konečně zprostředkovali mír mezi Vídní a Berlínem.¹⁵⁸ Drážďanský mír byl jednoznačným úspěchem Fridricha II. V držení Pruska definitivně zůstalo Slezsko i Kladsko. Pruský král se zavázal k dodatečnému odevzdání svého kurfiřtského hlasu Františkovi I. Mír podepsalo Pruské království také se Saskem, pruské jednotky opustily saské území za vyplacení 1 milionu tolarů.¹⁵⁹ Mír v Drážďanech byl podepsán hrabětem Harachem za Rakousko a Podewilsem za Prusko 25. prosince 1745.¹⁶⁰ Marie Terezie se sice mír s Pruskem rozhodla respektovat, ale pruskému králi nevěřila. Tušila, že mír je pouze dobou pro přípravu na další válku o Slezsko.

---

¹⁵⁷ TAPIÉ, s. 98-99.

¹⁵⁸ STELLNER, s. 193.

¹⁵⁹ ANDERSON, s. 148.

¹⁶⁰ VAJDA, s. 382.

6 Závěr válek o rakouské dědictví (1746–1748)

6.1 Očekávání míru

Druhá slezská válka byla oficiálně ukončena drážďanským mírem, ale války o rakouské dědictví stále pokračovaly. Habsburská monarchie stála ve válce na straně Velké Británie především proti francouzské armádě, která po bitvě u Fontenoy pod vedením Mořice Saského slavila úspěchy v Jižním Nizozemí.¹⁶¹ Vztah Vídně k Londýnu se po uzavření míru s Pruskem výrazně ochladil. Rakousku se nelíbil postoj Británie, která neustále určovala směr rakouské politiky. Další nesoulad britsko-rakouského spojení se objevil na jaře roku 1746, kdy v březnu rakouští a sardinští vojáci osvobodili Milán a vyhnali odtud španělskou armádu.¹⁶² Rakušané povzbuzeni úspěchem pomýšleli na dobytí Neapolského království, které musel císař Karel VI. kdysi odstoupit donu Carlosovi. Marie Terezie požádala Velkou Británii o pomoc při obléhání Neapole, ale britská vláda se neztotožnila s rakouskou panovnicí a od jejího plánu jí odradila. Britové dávali bojům ve Francii přednost před obnovením rakouské hegemonie na Apeninském poloostrově.¹⁶³ Přesto spojení s Brity Marie Terezie neporušila a dále spolupracovala s pragmatickou armádou v Jižním Nizozemí a ve Francii.

Habsburkům mír s Pruskem alespoň uvolnil ruce k nasazení větší síly proti nepříteli v Itálii. Za úspěchem italského tažení stála reorganizace rakouské armády, kterou provedla Marie Terezie. Porážky z roku 1745 přivedly mladou panovnici k myšlence realizace vojenské reformy. Reorganizaci provedla nejdříve ve vrchním velení, které se dosud na válečném poli neosvědčilo.¹⁶⁴ Armáda habsburské monarchie se nenacházela celkově v špatném stavu, ale postrádala schopného vojevůdce, jakým byl Fridrich II. Do dalšího střetnutí s pruským králem byl zásadním úkolem Marie Terezie vybudovat schopnou a dobře organizovanou armádu.

---

¹⁶¹ SKŘIVAN, s. 7.

¹⁶² BLED, s. 80.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ HERRE, s. 62.

Zatímco rakouské vztahy s Velkou Británií se zhoršovaly, s Ruskem se rakouský dvůr více sblížoval. Proti Prusku na konci roku 1745 sice Rusko nezasáhlo, ale po drtivé porážce Saska ve druhé slezské válce, ruská diplomacie změnila ještě více svůj postoj k Rakousku. Navíc obě panovnice, jak Marii Terezii tak carevnu Alžbětu I., spojovala společná nenávisť k pruskému králi.¹⁶⁵ Rakouský zástupce baron Pretlack vyjednával v tajnosti s ruským kancléřem hrabětem Bestuževem o společné smlouvě, která byla připravena k podepsání 25. dubna 1746. O několik týdnů později 2. června byla Ruskem a Rakouskem podepsána defenzivní aliance.¹⁶⁶ Obě mocnosti se zavázaly vojenskou pomocí v případě ohrožení jedné či druhé strany. Ve smlouvě s Ruskem byl rakouskou stranou přidán tajný dodatek, kterým se Marie Terezie zavázala k dodržování drážďanského míru uzavřeného v prosinci 1745. Ale jestliže by Fridrich II. porušil svůj závazek napadením Rakouska, Ruska nebo Saska, rakouská práva na Slezsko a Kladsko by byla znovu platná.¹⁶⁷ Aliance s Ruskem tak naznačovala, že rakouská panovnice se nevzdala Slezska a stále se pokoušela o nové prostředky k získání své bývalé provincie.

Válka na starém kontinentě stále pokračovala a řada bojujících stran si přála ukončení dlouhotrvajícího konfliktu. Jednou z nich ale určitě nebyla Marie Terezie, která chtěla získat alespoň územní kompenzaci za Slezsko na Apeninském poloostrově. Proto zde po skončení války s Pruskem nejvíce soustředila své vojáky. Situace na západě Habsburky tolik nezneklidňovala jako Velkou Británií. Francouzi okupovali téměř celé Jižní Nizozemí, a pokračovali tažením do provincie Holland, ohrožení tak byly Spojené nizozemské provincie.¹⁶⁸ Britové vnímali francouzský postup na kontinentě jako ohrožení vlastní země, ale francouzský král Ludvík XV. a jeho ministři si nemínili přivlastnit Jižní Nizozemí a dávali přednost podpoře španělských zájmů v Itálii, aby posílili vzájemné dynastické vztahy.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 64.

¹⁶⁶ BROWNING, s. 272.

¹⁶⁷ TAPIÉ, s. 99.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 100 -101.

¹⁶⁹ SKŘIVAN, s. 7.

Španělský král Filip V. v červenci 1746 zemřel a novým vládcem Španělska se stal Filipův syn z prvního manželství Ferdinand VI. Britové doufali, že změna na španělském dvoře přinese mír v Itálii. Avšak nový španělský král ještě více podporoval územní ambice v Itálii svého mladšího polobratra dona Felipeho.¹⁷⁰ Přesto španělští Bourboni na Apeninském poloostrově ustupovali rakouské a sardinské armádě až do konce roku 1746.

6.2 Cášský mír

Poslední roky války o rakouské dědictví se velmoci pokoušely získat nejlepší pozici pro případné vyjednávání o míru. Francouzi pod Mořicem Saským nadále okupovali Jižní Nizozemí, Britové úspěšně sváděli námořní boje s Francouzi. Přes své jednotlivé vojenské úspěchy obě hlavní evropské mocnosti Francie i Velká Británie značně vyčerpávaly kvůli válce své finance.¹⁷¹ Ukončení válečného stavu se zdálo jako nezbytný krok, a proto začali diplomaté vyjednávat o míru v roce 1747 v nizozemské Bredě.¹⁷²

Dlouho se ale nenašla mezi zástupci zainteresovaných států společná řeč. Marie Terezie neuvažovala o míru bez skutečné náhrady za křivdy, které se na ni dopustili nepřátelé a také její spojenci. Britský spojenec dlouze a jen s velkou námahou přesvědčoval ukřivděnou rakouskou panovnici. Zatvrzele si stála za svým názorem, že Britové se snaží uzavřít mír, který je výhodný pouze pro Británii. Britská strana opravdu hájila především své zájmy a snažila o ukončení konfliktu, který vedla především s Francií i mimo evropský kontinent. Rakušané se pokoušeli zdržovat mírová jednání, která se posléze přesunula do říšského města Cáchy.¹⁷³

Postupem času, když začaly v roce 1748 mírové rozhovory v Cáchách, si Marie Terezie uvědomila, že další prodlužování konfliktu nepřinese monarchii lepší postavení, než jaké dosud měla. Na mírovém kongresu zastupoval habsburskou monarchii Václav Antonín hrabě Kounic. Hrabě Kounic zastával v

¹⁷⁰ BROWNING, s. 278.

¹⁷¹ KENNEDY, Paul, *Vzestup a pád velmocí*, Praha 1996, s. 145.

¹⁷² BROWNING, s. 281.

¹⁷³ HERRE, s. 64.

monarchii pozici v Říšské dvorské radě, Rakousko zastupoval už dříve v severní Itálii, kde vyjednával se zástupci Sardinského království. V Cáchách se Kounic nejdříve snažil vyjednávat pouze s francouzskými zástupci.¹⁷⁴ K jednání s Francouzi ho přiměla skutečnost, že Velká Británie neváhala uzavřít mír bez ohledu na své spojence. Ve Vídni především prosazovali mír bez nových záruk Pruskému království na držbu Slezska a Kladska.¹⁷⁵ Francouzské podmínky míru se pro rakouský dvůr zdály výhodnější než britské požadavky. Ale britská diplomacie dovršila své úsilí a uzavřela s Francií mír dříve, než Rakousko stačilo cokoli vyjednat. Francouzi tak učinili z důvodu zachránění svého námořního obchodu, který ničila válka. Předběžný mír podepsala Velká Británie s Francií 30. dubna 1748.¹⁷⁶

Britsko-francouzskou smlouvu z konce dubna 1748 vnímala Marie Terezie jako další zradu svého britského spojence. Nakonec s velkou nevolí souhlasila uzavřít mír na základě britských podmínek na konci května roku 1748.¹⁷⁷ Z hlediska územních ztrát pro habsburskou monarchii byl Cášský mír milosrdný, ale rakouská panovnice nedokázala zapomenout na věrolomné chování Britů.

Když se hrabě Kounic, pobývající na kongresu v Cáchách, dozvěděl o rakouském přijetí podmínek britské a francouzské dohody, neskrýval své zklamání a rozhořčení. Mírovou smlouvou Marie Terezie potvrdila držbu italských území sardinskému králi Karlu Emanuelovi III., které mu už dříve slíbila postoupit na základě wormske dohody z roku 1743. Kounic protestoval a upozorňoval, že wormská dohoda vznikla za účelem zabránit rozšíření dalšího vlivu španělských Bourbonů na Apeninském poloostrově.¹⁷⁸ Kounicovy protesty byly opodstatněné, jelikož roku 1748 Rakousko muselo ze svého italského území také odstoupit španělskému princí donu Felipemu Parmu, Piacenzu a Guastallu.¹⁷⁹ Z ostatních italských držav si rakouská panovnice udržela Milán.

---

¹⁷⁴ TAPIÉ, s. 101.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 88.

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ TAPIÉ, s. 102.

¹⁷⁹ BROWNING, s. 362.

Marie Terezie však na tyto podmínky přistoupila pod tlakem britské diplomacie. Britové garantovali Rakousku navrácení Jižního Nizozemí, které bylo až do Cášského kongresu okupováno Francií, za odstoupení habsburských držav v Itálii Španělsku.¹⁸⁰ Ve skutečnosti si Habsburkové nevytvořili téměř žádný vztah s Jižním Nizozemím, ale jeho vlastnictví znamenalo pro Vídeň prestižní záležitost.

Ve Vídni ještě dlouho dobu dokazovali, že s dosavadním stavem nejsou spokojeni. Konečná mírová smlouva, která definitivně ukončila války o rakouské dědictví, byla nakonec podepsána až 18. října 1748 v Cáchách Velkou Británií, Rakouskem, Nizozemím, Sardinským královstvím, Francií, Španělskem, Modenou a Janovskou republikou.¹⁸¹ Konečný mír pro Rakousko přinesl také dobré zprávy. Pragmatická sankce byla oficiálně uznána všemi mocnostmi, ale i s územními ústupky, které učinil Karel VI. a Marie Terezie. Mocnosti rovněž oficiálně uznaly císařskou hodnost Františka I., manžela Marie Terezie. Rakouská panovnice dokázala udržet své dědičné země kromě oblastí Slezska a Kladska, které mocnosti znovu garantovaly pruskému králi.¹⁸²

---

¹⁸⁰ STELLNER, s. 227-228.

¹⁸¹ Janovská republika byla okupována Rakouskem v roce 1746 po ústupu španělských vojsk z Milána. VAJDA, s. 382.

¹⁸² BROWNING, s. 362

7 Závěr

Cášský mír sice ukončil války o rakouské dědictví, ale kýžený klid mezi velmocemi nenastal. V Rakousku se s definitivní ztrátou Slezska nesmířili a rakouské vztahy s Velkou Británií se uzavřením míru nezlepšily.¹⁸³ Špatné zkušenosti ze spojení s Brity zvláště pak v závěru válek způsobily postupnou orientaci zahraniční politiky Rakouska na Francii, která podobně jako Rakousko byla nespokojena s výsledkem Cášského míru, protože nezískala Jižní Nizozemí. Ve válkách se prokázaly rakouské vojenské nedostatky a zaostalost vnitřní správy monarchie. Pro nastávající období se Marie Terezie snažila udržet habsburskou monarchii ve velmocenském postavení provedením nutných vnitřních reforem.

Kromě ztráty Slezska a několika území v Itálii, dědictví Marie Terezie zůstalo neporušené a Pragmatická sankce byla s konečnou platností mezinárodně potvrzena. Císařská hodnost v osobě Františka I. zaručovala Habsburkům zachování prestižního císařského titulu pro další generace. Společně s Marií Terezií založili habsbursko-lotrinský rod, který zajišťoval další budoucnost habsburské monarchie. Na základě těchto argumentů vnímám rakouskou zahraniční politiku během válek o rakouské dědictví za úspěšnou. Rakouští diplomaté po dobu válek svědomitě jednali v zájmu své monarchie a své panovnice. Územní ztráty měla na svědomí spíše neschopnost rakouských velitelů, kteří se nedokázali měřit se stratégy, jakým byl pruský král Fridrich II. nebo Mořic Saský ve francouzských službách. Část viny nesly rovněž rozepře mezi spojenci Rakouska. Velká Británie často svého nejuvěrnějšího spojence nepodpořila ve válce s Pruskem, protože upřednostňovala své zájmy v Hannoveru a boj proti Francii, britského největšího nepřítele na kontinentě. Na druhou stranu Britové s Nizozemci Rakousku poskytovali subsidie a částečnou vojenskou podporu. I přesto se Británie podílela na vzestupu Pruska, když schvalovala pruské požadavky na Slezsko ze strachu, aby Fridrich II. neuzavřel za účelem svých cílů spojení s Francií. Hannoveru by tak ohrožovala francouzská armáda posílená o pruské vojáky.

¹⁸³ SKŘIVAN, DRŠKA, STELLNER, s. 88.

Války o rakouské dědictví předznamenaly poslední a definitivní souboj o námořní nadvládu mezi Francií a Velkou Británií během Sedmileté války. Pro habsburskou monarchii však války z let 1740–1748 znamenaly důležitý boj o existenci. Marie Terezie nastupovala v těžké situaci, ale dokázala ji zvládnout i zásluhou své cílevědomosti a odhodlání postavit se nepřítelům. Války daly impuls k přebudování monarchie a zvýšení vojenské připravenosti proti dalším budoucím útokům. Snaha vybudovat z Rakouska vojenskou velmoc vycházela také z přesvědčení Marie Terezie a lidí na vídeňském dvoře o znovuzískání Slezska. Pruský vzestup znamenal pro rakouskou zahraniční politiku vážný problém do budoucnosti, jelikož Prusové využívali svého nově nabytého postavení k ovlivňování politiky ve střední Evropě.¹⁸⁴ Prusko se stalo pro Rakousko trvalým hlavním nepřítelem a tužba po jeho pokoření ovlivňovala politiku Marie Terezie po téměř celou dobu její vlády.

---

¹⁸⁴ SKŘIVAN, s. 9.

8 Seznam použité literatury

Literatura:

ANDERSON, Matthev Smith, *The War of the Austrian Succession, 1740–1748*, London 1995.

BLACK, Jeremy, *Evropa osmnáctého století*, Praha 2003.

BLED, Jean-Paul, *Marie Terezie. Zakladatelka moderního státu*, Praha 2013.

BOGDAN, Henry, *Historie Habsburků. Sedm století rodu*, Praha 2003.

BROWNING, Reed, *The War of Austrian Succession*, New York 1993.

CLARK, Christopher, *Prusko. Vzestup a pád železného království*, Praha 2008.

HERRE, Franz, *Marie Terezie. Velká žena na habsburském trůně*, Praha 2004.

HORČIČKA, Václav, *Rusko a Prusko v období slezských válek*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 8, 1997, 7/8, s. 146-153.

INGRAO, Charles, *The Habsburg Monarchy 1618–1815*, Cambridge 1994.

KENNEDY, Paul, *Vzestup a pád velmocí*, Praha 1996.

KÜSTER, Sebastian, *Vier Monarchien-Vier Öffentlichkeiten. Kommunikation um die Schlacht bei Dettingen*, Münster 2004.

PREGIEL, Piotr, *Pruská diplomacie v průběhu první slezské války a nabytí práv na kladské hrabství*. In: Historie a vojenství 51, 2002, 1, s. 68-95.

RIEDER, Heinz, *Marie Terezie. Osudová hodina Habsburků*, Praha 2004.

RICHTER, Karel, *Třeba i železem a krví. Prusko-rakouské války, 1740–1866*, Praha 2007.

SKŘIVAN, Aleš, *Války o rakouské dědictví, 1740-48*. In: Historický Obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie 12, 2001, 1/2, s. 2-9.

SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648-1914*, Praha 1994.

STELLNER, František, *Fridrich Veliký. Cesta Pruska k velmocenskému postavení*, Praha 1998.

TAPIÉ, Victor-L., *Marie Terezie a Evropa. Od baroka k osvícenství*, Praha 1997.

URFUS, Valentýn, *19. 4. 1713. Pragmatická sankce. Rodný list Podunajské monarchie*, Praha 2002.

VAJDA, Stephan, *Felix Austria. Eine Geschichte Österreichs*, Wien 1980.

VEBER, Václav, *Dějiny Rakouska*, Praha 2010.

VONDRA, Roman, *Osobnosti české minulosti. Marie Terezie (1717-1780)*. In: *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie* 25, 2014, 3-4, s. 90-94.

WANDRUSZKA, Adam, *Das Haus Habsburg. Die Geschichte einer europäischen Dynastie*, Wien 1989.

Vydané prameny:

OESTERREICHISCHER ERBFOLGE-KRIEG 1740–1748. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen, bearbeitet in d. kriegsgeschichtlichen Abteilung des K. u. K. Kriegs-Archivs, I-IX Bände, Wien 1896–1914.

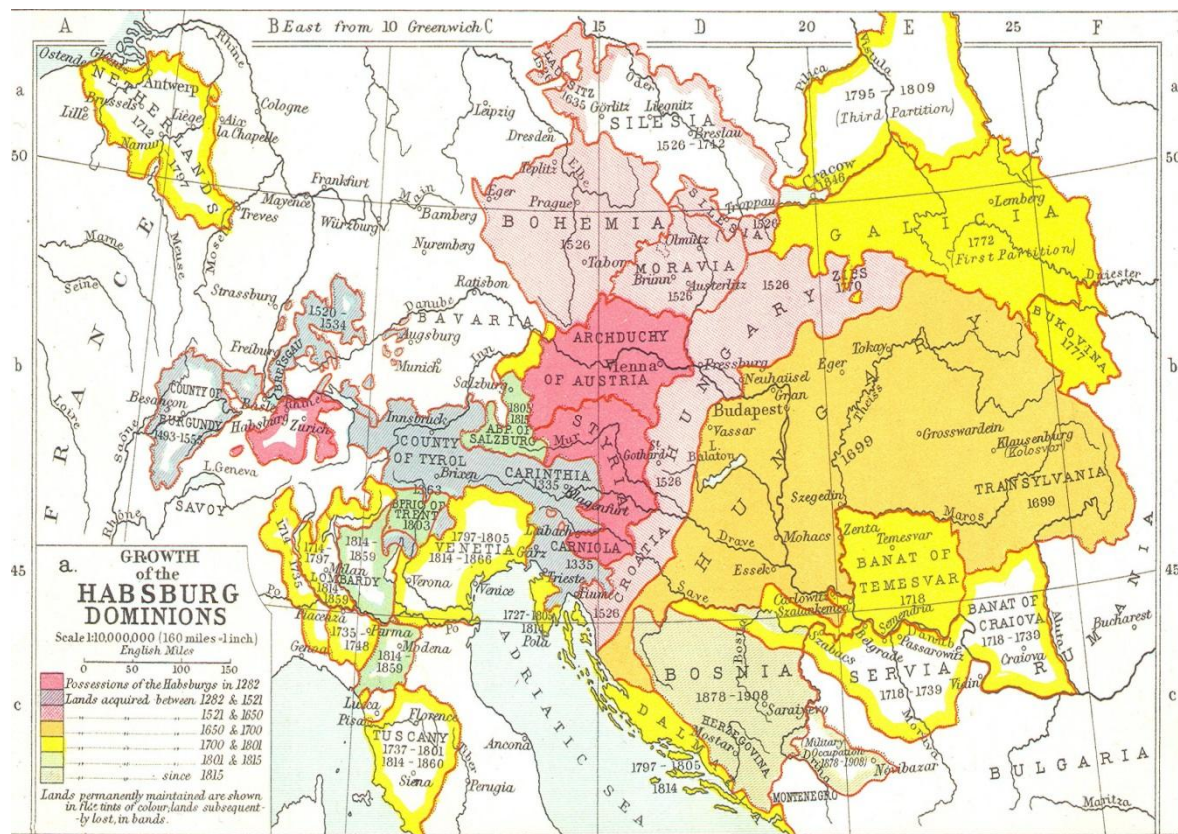
9 Summary

The aim of this work is presentation and evaluation of foreign policy of the Habsburg Monarchy during the War of the Austrian Succession in 174–1748. Emphasis is given to position of Austria in Europe and to impacts which influenced Austrian foreign policy. The first section is focused on the period before 1740. In the next sections author describes Austrian foreign policy during the War of the Austrian Succession. In closing author evaluates consequences of this war.

This conflict was triggered by the Prussian king Frederick II, who seized Silesia. Silesia was a part of the Habsburg Monarchy, where ruled Maria Theresa. She took over the throne after her father, the Emperor Charles VI, who secured the succession of his daughter by the Pragmatic Sanction. After Prussian attack Austria declared war to Bavaria, Saxony, Spain and afterwards to France. The enemies of Austria wanted to take inheritance of Maria Theresa away. Among her allies belonged the Great Britain and the Netherlands. This war was ended by the Treaty of Aachen from 1748. Maria Theresa preserved all her territories except Silesia which Frederick II kept for himself.

10 Přílohy:

Příloha č. 1 – Mapa habsburské monarchie	47
Příloha č. 2 – Marie Terezie (1717–1780)	48
Příloha č. 3 – Fridrich II. (1712–1786)	48
Příloha č. 4 – Karel VII. (1697–1745)	49
Příloha č. 5 – Jiří II. Anglický (1683–1760)	49
Příloha č. 6 – Ludvík XV. (1710–1774)	50
Příloha č. 7 – Filip V. Španělský (1683–1746).....	50

Příloha č. 1 – Mapa habsburské monarchie

Zdroj: <http://fr.academic.ru/dic.nsf/frwiki/1788152>

Příloha č. 2 – Marie Terezie (1717–1780)

Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maria_Theresa,_Queen_of_Hungary.jpeg,

Příloha č. 3 – Fridrich II. (1712–1786)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Fridrich_II._Velik%C3%BD

Příloha č. 6 – Karel VII. (1697–1745)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_VII._Bavorsk%C3%BD

Příloha č. 7 – Jiří II. Anglický (1683–1760)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_II.

Příloha č. 7 – Ludvík XV. (1710–1774)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ludv%C3%ADk_XV

Příloha č. 8 – Filip V. (1683–1746)

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Filip_V._%C5%A0pan%C4%9Blsk%C3%BD